

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТРАНСПОРТУ

Кафедра економіки, організації і управління підприємством

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять і самостійної роботи

з дисципліни

«ПОТЕНЦІАЛ І РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА»

Харків – 2013

Методичні вказівки розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри економіки, організації і управління

підприємством 26 жовтня 2011 р., протокол № 3.

Рекомендуються для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” спеціальності “Економіка підприємства” всіх форм навчання.

Укладач

доц. І.Л. Назаренко

Рецензент

доц. В.О. Маслова

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять і самостійної роботи

з дисципліни

«ПОТЕНЦІАЛ І РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА»

Відповідальний за випуск Назаренко І.Л.

Редактор Решетилова В.В.

Підписано до друку 27.03.12 р.

Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.

Умовн.-друк.арк. 2,5. Тираж 50. Замовлення №

Видавець та виготовлювач Українська державна академія залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейєрбаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2874 від 12.06.2007 р.

Зміст

Вступ.....	4
МОДУЛЬ 1. Поняття, формування і конкурентоспроможність потенціалу підприємства.....	5
Змістовий модуль 1. Сутнісна характеристика потенціалу підприємства.....	5
Змістовий модуль 2. Структура і графоаналітична модель потенціалу підприємства.....	9
Змістовий модуль 3. Формування потенціалу підприємства: поняття і загальна модель.....	11
Змістовий модуль 4. Особливості формування виробничого потенціалу підприємства.....	16
Змістовий модуль 5. Конкурентоспроможність потенціалу підприємства.....	19
Змістовий модуль 6. Теоретичні основи оцінювання потенціалу підприємства.....	23
Змістовий модуль 7. Методичні підходи до оцінювання потенціалу підприємства.....	28
МОДУЛЬ 2. Оцінювання потенціалу підприємства, його складових і розвиток потенціалу.....	36
Змістовий модуль 8. Оцінювання вартості земельної ділянки, будівель і споруд.....	36
Змістовий модуль 9. Оцінювання ринкової вартості машин і обладнання.....	41
Змістовий модуль 10. Нематеріальні активи підприємства і методи їх оцінювання.....	46
Змістовий модуль 11. Трудовий потенціал підприємства та його оцінювання.....	52
Змістовий модуль 12. Оцінювання вартості бізнесу.....	55
Змістовий модуль 13. Прикладні аспекти оцінювання потенціалу підприємства.....	59
Змістовий модуль 14. Розвиток підприємства: зміст, сучасні концепції та передумови.....	62
Змістовий модуль 15. Методичні підходи до визначення резервів розвитку підприємств та його потенціалу.....	65
Список літератури.....	68

Вступ

Методичні вказівки призначені для закріплення теоретичних знань і практичних навичок студентів з дисципліни “Потенціал підприємства: формування і оцінка”. У вказівках містяться основні поняття тем, посилання на літературу, питання до самоконтролю, питання до самостійного вивчення та тестові питання з кожної теми.

Питання та приклади завдань до іспиту наведені у програмі курсу.

Вивчення курсу за рекомендованими підручниками та навчальними посібниками дає основу, у яку потім увійдуть усі зміни і доповнення, пов'язані з корінною перебудовою господарського механізму і формування ринкових відносин. Відомості про ці зміни знаходять відображення в законодавчих актах і нових нормативних документах, які періодично приймаються Верховною Радою, урядом України та друкуються в періодичних виданнях: “Урядовий кур'єр”, “Голос України”, “Закон та бізнес” та ін.

Внаслідок вивчення курсу „Потенціал підприємства: формування і оцінка” студент повинен уміти:

- оцінювати конкурентоспроможність потенціалу підприємства;
- оцінювати вартість земельної ділянки, будівель і споруд;
- визначати вартість машин і обладнання;
- визначати вартість нематеріальних активів підприємства;
- оцінювати трудовий потенціал підприємства;
- оцінювати ринкову вартість бізнесу.

У процесі вивчення курсу студент повинен відвідувати всі лекційні та практичні заняття. Усі пропущені заняття (з будь-яких причин) студент повинен відпрацювати лектору або керівнику практичних занять. Складання заліку або іспиту за підсумками роботи протягом семестру здійснюється у разі 100%-го відвідування студентом занять за умов активної праці на практичних заняттях, якісного та своєчасного виконання домашніх завдань, наявності хороших оцінок по атестаціях.

МОДУЛЬ 1. Поняття, формування і конкурентоспроможність потенціалу підприємства

Змістовий модуль 1. Сутнісна характеристика потенціалу підприємства

Перелік основних питань теми

- 1 Історія виникнення й етимологія поняття потенціалу.
- 2 Поняття “економічний потенціал підприємства”.
- 3 Сутність виробничого потенціалу підприємства і його відмінність від економічного потенціалу.
- 4 Ознаки потенціалу підприємства.

Література:

- законодавча [1];
- основна [1, 3 - 13];
- додаткова [1 - 8].

Питання до самоконтролю

- 1 Що таке потенціал?
- 2 Що розуміють під терміном «економічний потенціал підприємства»?
- 3 Які підходи існують до визначення поняття «економічний потенціал підприємства»?
- 4 Чим обумовлена актуальність поняття «потенціал підприємства»?
- 5 Які можливості надасть українським підприємствам визначення величини їхнього потенціалу?
- 6 Як виникло поняття «потенціал»? З якою метою воно використовується в економічній літературі?
- 7 Чим відрізняються поняття «економічний потенціал підприємства», «Виробничий потенціал підприємства», «виробнича потужність підприємства»?
- 8 Які ознаки має виробничий потенціал підприємства?
- 9 Чи залежить актуальність цього поняття від типу економічної системи держави?
- 10 Охарактеризуйте сутність гнучкості і потужності виробничого потенціалу підприємства.

Питання до самостійного вивчення

- 1 Сутність, переваги і недоліки ресурсного підходу до визначення економічного потенціалу підприємства.
- 2 Відмінність економічного потенціалу підприємства від виробничої потужності і виробничих резервів.
- 3 Сутність цілісності, складності і гнучкості як ознак потенціалу підприємства.

Тести

1 Для чого необхідно оцінювати потенціал підприємства?

- а) для статистики;
- б) для виконання економічного аналізу;
- в) для розробки вірної стратегії;
- г) для розробки заходів по зменшенню штату.

2 Коли у науковій економічній літературі з'явився термін «потенціал» ?

- а) у середині ХХ ст.;
- б) на початку ХVІІІ ст.;
- в) наприкінці 70-х – на початку 80-х рр. ХХ ст.;
- г) на початку ХІХ ст.

3 Що означає термін «потенціал»?

- а) сума усіх ресурсів;
- б) можливості та ресурси, які можуть бути використані;
- в) приховані резерви;
- г) ступінь потужності будь-чого.

4 Чому у економічній літературі поняття потенціал тлумачиться по-різному?

- а) внаслідок недостатньої розробки проблеми;
- в) тому що неможливо знайти конкретного визначення;
- г) тому що це поняття запозичене з технічних наук.

5 Чим відрізняється поняття «потенціал» від поняття «резерви»?

- а) це тотожні поняття;
- б) тим, що до «потенціалу» відносять як існуюче, так і потенціальне, а до «резервів» тільки потенціальне, невикористане;
- в) поняття «резерви» ширше, ніж поняття «потенціал»;
- г) тим, що резерви не є характерною рисою «потенціалу».

6 Що таке «економічний потенціал підприємства»?

- а) виробнича потужність підприємства;
- б) сукупність усіх ресурсів підприємства;
- в) сукупність можливостей підприємства визначати, формувати та максимально задовольняти потреби ринку товарами та послугами;
- г) невикористані резерви.

7 В чому сутність поняття «виробничий потенціал підприємства»?

- а) це усі ресурси підприємства без взаємозв'язку між ними;
- б) сукупність ресурсів підприємства для підприємницької діяльності, за допомогою яких можна випускати певну кількість матеріальних благ;
- в) це максимально можливий об'єм випуску продукції при досягнутому рівні техніки та технології.

8 Чи вірним є твердження, що економічний потенціал підприємства – це сума усіх ресурсів, які є на підприємстві?

- а) так;
- б) ні;
- в) власний варіант відповіді (якщо потрібне уточнення).

9 Чим відрізняється виробничий потенціал підприємства від виробничої потужності?

- а) це тотожні поняття;
- б) тим, що виробнича потужність – це максимально можливий випуск продукції при найкращому використанні всіх ресурсів підприємства, а виробничий потенціал – це додатковий обсяг випуску продукції, на який можна збільшити виробничу потужність за рахунок використання резервів;

в) тим, що виробничий потенціал характеризується оптимальним в даних умовах НТП використанням усіх ресурсів, а виробнича потужність – досягненим використанням.

10 Чим відрізняється виробничий потенціал підприємства від економічного потенціалу?

- а) це тотожні поняття, відмінність лише у формуванні;
- б) тим, що він включає в себе більший набір ресурсів;
- в) тим, що виробничий потенціал не включає в свою структуру економічні зв'язки підприємства;
- г) тим, що виробничий потенціал являє собою більш широке поняття, ніж економічний потенціал.

11 Якої ознаки не має виробничий потенціал підприємства?

- а) здатність до сприйняття нових досягнень НТП;
- б) цілісність;
- в) взаємозамінність елементів;
- г) гнучкість і міцність;
- д) хаотичність взаємодії елементів.

12 Сутність цілісності як властивості потенціалу підприємства полягає в:

- а) тому, що потенціал є одним цілим;
- б) тому, що всі елементи потенціалу служать загальній меті, яка стоїть перед самою системою (підприємством);
- в) потенціал підприємства взаємодіє із зовнішнім середовищем як ціле.

13 Сутність потужності як властивості потенціалу підприємства полягає в:

- а) кількісній оцінці виробничої здатності потенціалу підприємства;
- б) тому, що потенціал наявний лише у потужного підприємства;
- в) наявності у підприємства всіх ресурсів, необхідних для виробництва продукції.

14 Сутність гнучкості як властивості потенціалу підприємства полягає в:

- а) можливості взаємодіяти з постачальниками;
- б) можливості швидко узяти кредит в банку для розвитку бізнесу;
- в) можливості переорієнтації виробничої системи на випуск нової продукції, використанні інших видів матеріалів і т.д. без корінної зміни його матеріально технічної бази.

15 Сутність упорядкованості взаємозв'язків елементів потенціалу полягає в:

- а) тому, що поліпшенням одного елемента можна досягти зростання віддачі всієї системи;
- б) тому, що поліпшенням одного елемента неможливо домогтися істотного зростання віддачі всієї системи;
- в) наявності взаємозв'язків між елементами системи.

Змістовий модуль 2. Структура і графоаналітична модель потенціалу підприємства

Перелік основних питань теми

- 1 Структура економічного потенціалу підприємства.
- 2 Графоаналітична модель потенціалу підприємства.

Література:

- законодавча [1];
- основна [1, 3 – 13, 16, 18, 19];
- додаткова [1 - 11].

Питання до самоконтролю

- 1 З яких елементів складається загальнотеоретична модель формування потенціалу підприємства?
- 2 Яку структуру має економічний потенціал підприємства?
- 3 Охарактеризуйте взаємозамінність елементів як властивість виробничого потенціалу підприємства.

- 4 Чи може потенціал підприємства набути оптимальної структури без впливу керуючої системи?
- 5 Чи може структура потенціалу підприємства бути оптимальною тривалий час без коректуючих впливів?
- 6 Які існують шляхи оптимізації структури потенціалу підприємства?
- 7 У чому полягає сутність графоаналітичного методу діагностики підприємницького потенціалу підприємства, названого «Квадрат потенціалу»?
- 8 Яким методом пропонує проводити діагностику потенціалу підприємства І.М. Рєпіна? У чому сутність цього методу?
- 9 Перерахуйте і розкрийте зміст функціональних блоків для оцінювання потенціалу підприємства?
- 10 Розкрийте зміст алгоритму графоаналітичного методу оцінювання потенціалу підприємства «Квадрат потенціалу».
- 11 Розкрийте зв'язок між формою та розміром квадрата потенціалу підприємства і його життєвим циклом.

Питання до самостійного вивчення

- 1 Різні підходи до визначення структури економічного і виробничого потенціалу підприємства.
- 2 Етапи процесу реструктуризації підприємства для різних випадків її необхідності.
- 3 Різні методики побудування графічних моделей потенціалу підприємства.

Тести

- 1 Назвіть елементи виробничого потенціалу підприємства:
  - а) основні виробничі фонди, оборотні фонди, кадри;
  - б) основні виробничі фонди, нормовані оборотні засоби, кадровий потенціал;
  - в) основні фонди, нормовані оборотні засоби, фінансовий потенціал.

2 Сукупність трудових, нематеріальних, матеріальних і природних ресурсів, залучених і не залучених з якихось причин у виробництво й реальна можливість брати участь у ньому – це ... компонент економічного потенціалу підприємства.

- а) суб'єктивний;
- б) об'єктивний;
- в) виробничий.

3 Економічний потенціал складається з таких складових:

- а) виробничий, інтелектуальний, підприємницький, фінансовий;
- б) інформаційний, виробничий, кадровий, фінансовий;
- в) кадровий, інноваційний, інформаційний, фінансовий, підприємницький.

4 Інформаційний та інноваційний потенціали – це складові:

- а) фінансового потенціалу;
- б) виробничого потенціалу;
- в) інтелектуального потенціалу.

5 Графоаналітична модель потенціалу передбачає діагностику за такими блоками показників:

- а) «Обсяг, структура та темпи виробництва»; «Маркетинг»; «Фінанси»; «Організація і система управління»;
- б) «Виробництво, розподіл та збут продукції»; «Організаційна структура та менеджмент»; «Маркетинг»; «Фінанси»;
- в) «Організаційна структура та менеджмент»; «Маркетинг»; «Фінанси»; «Місцезнаходження виробництва та наявність інфраструктури».

Змістовий модуль 3. Формування потенціалу підприємства

Перелік основних питань теми

- 1 Поняття системи, властивості систем.
- 2 Підприємство як складна виробнича система.
- 3 Структура економічного потенціалу підприємства.
- 4 Взаємозамінність елементів як властивість виробничого по-

тенціалу підприємства.

5 Шляхи оптимізації структури потенціалу підприємства.

Література:

- законодавча [1];
- основна [1, 3 – 13, 16, 18, 19];
- додаткова [1 - 11].

Питання до самоконтролю

- 1 Що таке система?
- 2 Які властивості має система?
- 3 Для чого створюються людиною штучні системи?
- 4 Які концепції складності систем існують?
- 5 Розкрийте поняття синергетичного ефекту.
- 6 Яку пряму і опосередковану користь має синергія?
- 7 Що таке взаємозамінність елементів виробничого потенціалу підприємства?
- 8 Як знайти межу взаємозамінності елементів виробничого потенціалу підприємства?
- 9 Чи існує оптимальна структура потенціалу для всіх підприємств?
- 10 Які існують шляхи оптимізації структури потенціалу підприємства?
- 11 Що таке реструктуризація і в чому полягає її необхідність для оптимізації потенціалу підприємства?

Питання до самостійного вивчення

- 1 Підходи до визначення складності виробничих систем.
- 2 Підходи до кількісної оцінки синергетичного ефекту в економічних системах.
- 3 Сутність і види реструктуризації підприємств.

Тести

1 Що таке формування потенціалу підприємства?

- а) це процес закупівлі нових основних фондів;
- б) це процес найму працівників;
- в) це процес ідентифікації та створення системи підприємницьких можливостей, її структуризації та побудови певних організаційних форм задля стабільного розвитку та ефективного відтворення.

2 Система – це:

- а) сукупність елементів;
- б) сукупність взаємопов'язаних елементів;
- в) велике нагромадження складових частин;
- г) сукупність взаємопов'язаних елементів, що відокремлені від середовища і взаємодіють з нею як одне ціле;
- д) сукупність взаємопов'язаних елементів, створених людиною для своїх цілей.

3 Коли виникає необхідність у створенні людиною системи?

- а) коли є необхідність досягнути якої-небудь мети;
- б) коли у керівника виникає бажання досягнути мети;
- в) коли наявні зовнішні умови для створення системи;
- г) коли існує проблема, яку неможливо вирішити за рахунок наявних власних можливостей або зовнішніх засобів.

4 Складні системи – це:

- а) великі системи;
- б) системи з великою кількістю елементів;
- в) системи, в моделях яких бракує інформації для ефективного управління.

5 Великі системи – це:

- а) складні системи;
- б) системи, в яких наявна велика кількість взаємопов'язаних елементів;
- в) аналог складних систем;
- г) системи зі складною схемою управління.

6 Сформулюйте закон синергії:

- а) для будь-якої організації невідомих факторів, що

впливають на неї, завжди більше, ніж відомих;

б) для будь-якої організації, існує такий набір елементів, при якому її потенціал завжди буде або суттєво більшим за просту суму потенціалів її елементів, або суттєво меншим;

в) для будь-якої організації завжди бракує інформації для ефективного управління.

7 Чи може існувати оптимальна структура потенціалу для конкретного підприємства?

а) так;

б) ні;

в) свій варіант відповіді (якщо потрібне уточнення).

8 Як оптимізувати структуру потенціалу підприємства?

а) це не потрібно, структура потенціалу не може бути оптимальною;

б) шляхом реструктуризації;

в) не треба впливати на структуру потенціалу, вона оптимізується з часом сама.

9 Що таке взаємозамінність елементів економічного потенціалу підприємства?

а) це властивість потенціалу підприємства, сутність якої полягає в тому, що його елементи можуть заміщуватись один одним повністю;

б) це властивість потенціалу підприємства, яка означає можливість зміни його структури;

в) це властивість потенціалу, сутність якої полягає в тому, що елементи потенціалу (трудові ресурси, основні фонди тощо) можуть замінюватися один одним до певної межі.

10 У чому полягає межа взаємозамінності елементів виробничого потенціалу підприємства?

а) у тому, що процес взаємозамінності елементів (наприклад, основних фондів і персоналу) регламентується наказами керівника підприємства;

б) у тому, що будь-який його елемент може бути замінений іншим до того часу, доки встановлені в результаті заміни нові пропорції між двома обраними елементами не почнуть гальмувати розвиток всього потенціалу в цілому;

в) у тому, що процес взаємозамінності елементів потенціалу потребує значних витрат.

11 У чому полягає сутність реструктуризації?

а) у зміні структури основних фондів і кадрів підприємства;
б) у зміні системи управління підприємством;
в) в оптимізації організаційної і виробничої структур, приведенні потужностей, майна, чисельності і кваліфікації персоналу, займаних земельних ділянок у відповідність до обсягу продукції, що випускається.

12 Часткове закриття, ліквідація виробництва нерентабельної продукції відноситься до реорганізації:

а) шляхом децентралізації управління;
б) на основі об'єднання або злиття, поглинання, приєднання господарських суб'єктів;
в) внутрішньої структури підприємства.

13 Створення дочірніх підприємств відноситься до реорганізації:

а) шляхом децентралізації управління;
б) на основі об'єднання або злиття, поглинання, приєднання господарських суб'єктів;
в) внутрішньої структури підприємства.

14 Критерієм ефективності заходів щодо удосконалювання організаційної структури служить:

а) можливість більш повного і стабільного досягнення поставлених цілей або скорочення витрат на управління, ефект від реалізації якого повинен перевищити за нормативний термін виробничі витрати;
б) скорочення витрат підприємства;
в) скорочення штатів підприємства і підвищення заробітної плати.

Змістовий модуль 4. Особливості формування виробничого потенціалу підприємства

Перелік основних питань теми

1 Підходи до формування нового та реформування існуючого потенціалу.

2 Зовнішні та внутрішні обмеження формування виробничого потенціалу підприємства.

3 Відмінності в змісті процесів формування та реформування потенціалу.

4 Особливості формування потенціалу підприємств залежно від галузі.

Література:

- законодавча [1];
- основна [1, 3 – 13, 16, 18, 19];
- додаткова [1 - 11].

Питання до самоконтролю

1 Які існують підходи до формування нового потенціалу підприємства?

2 Які існують підходи до реформування існуючого потенціалу підприємства?

3 Назвіть зовнішні обмеження формування виробничого потенціалу підприємства.

4 Назвіть внутрішні обмеження формування виробничого потенціалу підприємства.

5 У чому полягають відмінності в змісті процесів формування та реформування потенціалу?

6 Розкрийте особливості формування потенціалу підприємств залежно від галузі.

7 Охарактеризуйте форми квадратів потенціалу підприємств хімічної та вугільної промисловості.

8 Охарактеризуйте форму квадратів потенціалу підприємств транспорту і фінансової сфери.

9 Охарактеризуйте форми квадратів потенціалу підприємств будівельного комплексу і сільського господарства.

10 Охарактеризуйте форми квадратів потенціалу підприємств енергетики та легкої промисловості.

Питання до самостійного вивчення

- 1 Особливості формування потенціалу підприємств транспорту.
- 2 Особливості формування потенціалу підприємств машинобудування.
- 3 Урахування зовнішніх та внутрішніх обмежень при формуванні потенціалу підприємств транспорту та машинобудування.

Тести

1 До внутрішніх обмежень формування виробничого потенціалу підприємства відносяться:

- а) геополітичне розміщення; нестача вільної площі, пропускної спроможності енергетичних вводів;
- б) нестача вільної площі, пропускної спроможності енергетичних вводів; загальний рівень науки і техніки, у тому числі й у суміжних галузях;
- в) нестача вільної площі, пропускної спроможності енергетичних вводів, водогону, каналізації для втілення нових можливостей, нестача потрібних спеціалістів.

2 До зовнішніх обмежень формування виробничого потенціалу підприємства відносяться:

- а) навколишні природні умови; геополітичне розміщення; нестача вільної площі, пропускної спроможності енергетичних вводів; історично обумовлена орієнтація країни на певні ринки та на певні сфери матеріального виробництва;
- б) навколишні природні умови; геополітичне розміщення; загальний рівень науки і техніки, у тому числі й у суміжних галузях; загальний рівень технічної обізнаності населення; історично обумовлена орієнтація країни на певні ринки та на певні сфери матеріального виробництва;
- в) навколишні природні умови; геополітичне розміщення; нестача вільної площі, пропускної спроможності енергетичних вводів; історично обумовлена орієнтація країни на певні ринки та на певні сфери матеріального виробництва.

3 Існуючі зовнішні обмеження поділяються на:

- а) соціальні та державні;

- б) політичні та економічні;
- в) активні та пасивні.

4 Загальні умови природного, соціального, політичного, історичного, або загально-технічного характеру відносяться до ... обмежень формування виробничого потенціалу підприємства:

- а) внутрішніх;
- б) активних зовнішніх;
- в) пасивних зовнішніх.

5 Політичний клімат, рівень стабільності, вибір зовнішнього стратегічного партнера держави, зовнішня політика, технічна, податкова, протекціоністська, митна політика держави, виробнича інфраструктура оточення відносяться до ... обмежень формування виробничого потенціалу підприємства:

- а) внутрішніх;
- б) активних зовнішніх;
- в) пасивних зовнішніх.

6 Як відображає форма квадрата потенціалу галузеву специфіку підприємств транспорту?

а) найбільша – матеріально-технічна складова, менша – соціально-трудова складова, ще менша – функціонально-структурна складова, а найменша – ринкова складова;

б) найбільша – функціонально-структурна складова, менша – соціально-трудова складова, ще менша – матеріально-технічна складова, а найменша – ринкова складова;

в) найбільша – соціально-трудова складова, менша – матеріально-технічна складова, ще менша – функціонально-структурна складова, а найменша – ринкова складова.

Змістовий модуль 5. Конкурентоспроможність потенціалу підприємства

Перелік основних питань теми

- 1 Поняття конкурентоспроможності потенціалу підприємства.
- 2 Методи оцінювання конкурентоспроможності.
- 3 Стратегічний аналіз конкурентоспроможності потенціалу.

Література:

- законодавча [1, 11];
- основна [2, 4, 7, 8, 17, 20, 21];
- додаткова [3, 13].

Питання до самоконтролю

- 1 Розкрийте зміст поняття конкурентоспроможності підприємства.
- 2 Які рівні конкурентоспроможності виділяють?
- 3 Назвіть етапи оцінювання конкурентоспроможності потенціалу підприємства.
- 4 Як формується система індикаторів – показників конкурентоспроможності підприємства? Які індикатори входять до неї?
- 5 Розкрийте сутність матричних методів оцінювання конкурентоспроможності. Які методи відносяться до матричних?
- 6 Розкрийте сутність індикаторних методів оцінювання конкурентоспроможності. Які методи відносяться до індикаторних?
- 7 Які ви знаєте прикладні моделі оцінювання конкурентоспроможності потенціалу підприємства?
- 8 Визначте сутність поняття і мету оцінювання конкурентоспроможності.
- 9 Охарактеризуйте зміст STEP- і SWOT-аналізу.
- 10 Охарактеризуйте зміст SPACE- і GAP –аналізу.
- 11 Охарактеризуйте зміст вивчення профілю об'єкта і STEP-аналізу.
- 12 Охарактеризуйте зміст моделі GE/McKinsey і системи 111-555.

Питання до самостійного вивчення

- 1 Різні підходи, що існують в літературі, до визначення поняття конкурентоспроможності підприємства.

2 Підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства і його конкурентного статусу.

3 Метод аналізу LOTS; PIMS-аналіз.

Тести

1 Конкурентоспроможність – це:

- а) властивість управління підприємством;
- б) властивість об'єкта, що характеризується ступенем реального чи потенційного задоволення ним конкретної потреби в порівнянні з аналогічними об'єктами, що діють на даному ринку;
- в) характеристика високої якості продукції.

2 Конкурентоспроможність потенціалу підприємства – це:

- а) ступінь ефективності діяльності підприємства;
- б) вартісне вираження частки ринку підприємства;
- в) комплексна порівняльна характеристика потенціалу, яка відбиває ступінь переваги сукупності індикаторів якості використання ресурсів та організації взаємозв'язків між ними, що визначають ефективність потенціалу на певному ринку в певний проміжок часу, щодо сукупності індикаторів підприємств -аналогів.

3 Коли керівник дбає лише про реалізацію виробничого потенціалу, орієнтованого на завантаження виробничих потужностей, не зважаючи на проблеми конкуренто-спроможності та задоволення потреб споживачів, це свідчить про рівень конкурентоспроможності потенціалу підприємства:

- а) перший;
- б) другий;
- в) третій;
- г) четвертий.

4 Як індикатори конкурентоспроможності потенціалу звичайно виступають такі показники та характеристики:

а) якість, надійність, конкурентоспроможність продукції; імідж підприємства; відносна частка ринку; темпи зростання вартості підприємства; рівень витрат; показники екологічності

виробництва;

б) методи продажу; ефективність реклами і способів стимулювання збуту; рентабельність реалізації; темп зростання виручки від реалізації; фінансові коефіцієнти;

в) ефективність використання ресурсного потенціалу (фондовіддача, продуктивність праці, енергоємність, ефективність технології, ефективність інформаційних ресурсів та ін.); компетенція та досвід персоналу; рівень плинності кадрового складу;

г) а, б, в.

5 Сутність якого методу полягає у прямому визначенні переваг і недоліків підприємства порівняно з одним конкурентом за окремими індикаторами - показниками конкурентоспроможності?

а) методу різниць;

б) методу рангів;

в) матричних методів.

6 Який метод передбачає визначення місця підприємств-конкурентів за кожним ключовим індикатором конкурентоспроможності потенціалу шляхом ранжування досягнутих значень показників?

а) метод різниць;

б) метод рангів;

в) матричний метод.

7 Сутність матричних методів оцінювання конкурентоспроможності полягає у:

а) складанні матриці „ціна – якість” за основними видами продукції;

б) визначенні кількісного значення інтегрального рейтингового показника конкурентоспроможності окремого підприємства або у графічному визначенні його конкурентної позиції у матриці конкурентоспроможності за певними параметрами;

в) складанні матриці порівняння декількох підприємств за показниками рентабельності.

8 Метою стратегічного аналізу конкурентоспроможності потенціалу підприємства є:

- а) кількісна оцінка величини потенціалу підприємства;
- б) виявлення позитивних і негативних факторів, які можуть вплинути на формування та розвиток елементів потенціалу у конкурентному середовищі;
- в) розроблення заходів по зниженню витрат підприємства.

9 У процесі проведення стратегічного аналізу об'єкта зазвичай застосовуються такі прикладні прийоми і методи:

- а) STEP-аналіз; SWOT-аналіз; SPACE-аналіз; GAP-аналіз; метод аналізу LOTS; PIMS-аналіз;
- б) вивчення профілю об'єкта; модель GE/McKinsey; система 111-555;
- в) а, б.

10 Який метод є похідним від SWOT-аналізу і застосовується для оцінювання сильних та слабких сторін діяльності невеликих підприємств?

- а) метод GAP-аналізу;
- б) метод SPACE-аналізу;
- в) метод STEP-аналізу.

11 Метод STEP-аналізу дозволяє:

- а) охарактеризувати ступінь ефективності діяльності підприємства;
- б) комплексно оцінити зовнішню економічну ситуацію, що склалася в галузі виробництва та комерційної діяльності, оцінюючи вплив чинників: суспільних, технологічних, економічних, політичних, правових;
- в) комплексно оцінити ступінь лояльності споживачів до продукції підприємства.

12 Застосування SWOT-аналізу має сприяти:

- а) розробленню заходів щодо перетворення слабкостей на силу, загроз на можливості;
- б) розвитку сильних позицій відповідно до обмежених можливостей;
- в) а і б.

13 Метод SPACE-аналізу застосовується для оцінки сильних

та слабких сторін діяльності невеликих підприємств за такими групами критеріїв:

- а) фінансова сила підприємства; стабільність галузі;
- б) конкурентоспроможність підприємства; привабливість галузі;
- в) а і б.

14 Метод вивчення профілю об'єкта полягає в:

- а) ідентифікації та кількісній оцінці (за єдиною відносною або бальною шкалою) характеристик, які визначають ступінь лояльності споживачів до підприємства;
- б) ідентифікації та кількісному оцінюванні характеристик, які визначають ступінь ефективності діяльності підприємства;
- в) ідентифікації та кількісному оцінюванні характеристик, які визначають ступінь конкурентоспроможності підприємства;

15 За системою аналізу конкурентоспроможності 111-555, яка ґрунтується на експертному оцінюванні конкурентоспроможності продукції, її якості і ціни, оцінка 551 відповідає:

- а) східноазіатській моделі (висока конкурентоспроможність при низькій якості та низькій ціні).
- б) традиційній моделі (висока конкурентоспроможність, висока якість, низька ціна).
- в) європейській моделі.

Змістовий модуль 6. Теоретичні основи оцінювання потенціалу підприємства

Перелік основних питань теми

- 1 Особливості потенціалу підприємства як об'єкту оцінювання.
- 2 Поняття вартості. Історія оцінної діяльності в Україні.
- 3 Законодавча база оцінної діяльності в Україні. Міжнародні стандарти оцінювання.
- 4 Принципи оцінювання майна.
- 5 Види вартості, їх сутність.

Література:

- законодавча [2 - 4];
- основна [22 – 24, 34];
- додаткова [14, 22, 31, 42, 46, 47].

Питання до самоконтролю

- 1 Які особливості має потенціал підприємства як об'єкт оцінювання?
- 2 Назвіть властивості підприємства як товару.
- 3 Перерахуйте специфічні особливості підприємства.
- 4 Сформулюйте поняття вартості.
- 5 Коротко охарактеризуйте історію оцінної діяльності в Україні.
- 6 Коли і для якої мети була організована Українська спілка оцінників? Які функції вона виконує?
- 7 Якими основними законодавчими актами регулюється оцінна діяльність в Україні?
- 8 Сформулюйте основні положення Закону України „Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні”.
- 9 Охарактеризуйте міжнародні стандарти оцінювання.
- 10 Назвіть обов'язкові та необов'язкові випадки оцінювання майна.
- 11 Перерахуйте принципи оцінювання майна.

Питання до самостійного вивчення

- 1 Порядок підготовки оцінників в Україні.
- 2 Існуючі в Україні організації з оцінної діяльності (крім Української спілки оцінників).
- 3 Основні положення Національного стандарту №1 з оцінної діяльності.

Тести

- 1 **Назвіть властивості підприємства як товару:**
  - а) наявність витрат на створення (формування);
  - б) системні властивості;
  - в) корисність для покупця; наявність витрат на створення

(формування);

г) цінність для продавця.

2 Перерахуйте специфічні особливості підприємства як об'єкти ринкових угод:

а) потреба в товарі – підприємстві залежить від процесів, які відбуваються всередині нього та у зовнішньому середовищі;

б) підприємство – це інвестиційний товар;

в) підприємство є системою, але продаватися може як в цілому, так і окремими елементами;

г) а, б, в.

3 Які процеси викликали необхідність оцінювання вартості підприємств в Україні?

а) розвиток інформаційних технологій;

б) політичні реформи;

в) приватизація; інфляція; становлення ринкових відносин;

г) корпоратизація; підвищення добробуту населення.

4 Перерахуйте основні задачі Української спілки оцінників:

а) надання допомоги спеціалістам-оцінникам та захист їх інтересів; становлення професії оцінювача в Україні; сертифікація оцінювачів;

б) нормативне і методологічне забезпечення діяльності оцінювання майна, майнових прав і бізнесу; встановлення міжнародних контактів, підготовка посібників з оцінювання майна, розповсюдження відповідної навчальної літератури; проведення науково-практичних конференцій оцінників;

в) а і б.

5 Органом державної влади, який здійснює державне регулювання оціночної діяльності в Україні, є:

а) Фонд державного майна України (ФДМУ);

б) Українська спілка оцінників;

в) Український інститут оцінки.

6 Назвіть обов'язкові випадки проведення вартісного оцінювання майна, згідно з законодавством:

а) оцінка ефективності управління; приватизація підпри-

емств; перевірка обґрунтованості котирувань цінних паперів;

б) оподаткування майна та визначення розміру державного мита; реорганізація і приватизація підприємств; переоцінка основних фондів; банкрутство підприємств державної та комунальної власності; створення підприємств на базі державного майна; передача майна під заставу;

в) перевірка обґрунтованості котирувань цінних паперів; установлення розміру страхового внеску і страхових виплат; передача майна під заставу.

7 У яких випадках проводиться необов'язкова вартісна оцінка майна?

а) визначення збитків або розміру відшкодування у випадках, встановлених законом; оподаткування майна;

б) передача майна під заставу; створення підприємств на базі державного майна; переоцінка основних фондів;

в) оцінка ефективності управління; формування статутного фонду господарчого товариства; перевірка обґрунтованості котирувань цінних паперів; вибір варіанта розпорядження власністю; обґрунтування ціни купівлі-продажу підприємства або його частини; установлення розміру страхового внеску і страхових виплат.

8 Головним нормативним актом, що регламентує оцінну діяльність в Україні, є:

а) Національний стандарт №1 „Загальні засади оцінки майна і майнових прав”;

б) Національний стандарт №2 „Оцінка нерухомого майна”;

в) Закон України „Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні”.

9 До принципів, заснованих на уявленнях потенційного власника, належать:

а) принципи очікування, корисності, попиту та пропонування;

б) принципи корисності, внеску, збалансованості;

в) принципи корисності, заміщення, очікування.

10 До принципів, що впливають із процесу експлуатації нерухомості, належать:

а) принципи очікування, внеску, залишкової продуктивності землі, збалансованості корисності, попиту та пропокування;

б) принципи корисності, внеску, збалансованості; економічного поділу;

в) принципи граничної продуктивності, внеску, залишкової продуктивності землі, збалансованості, зростаючої та спадної віддачі, економічного поділу.

11 До принципів, обумовлених дією ринкового середовища, належать:

а) принципи залишкової продуктивності землі, конкуренції, відповідності, збалансованості, корисності, попиту та пропонування;

б) принципи попиту та пропонування, конкуренції, відповідності, зміни, залежності (зовнішнього впливу);

в) принципи граничної продуктивності, внеску, залишкової продуктивності землі.

12 Принципом, що узагальнює вплив трьох груп принципів оцінки, є:

а) принцип корисності;

б) принцип попиту і пропонування;

в) принцип найкращого і найбільш ефективного використання.

13 Принцип найкращого і найефективнішого використання передбачає розумне і можливе використання об'єктів нерухомості шляхом перевірки відповідності варіантів, що розглядаються, критеріям:

а) фізично можливо; юридично дозволено; фінансово виправдано;

б) забезпечує найвищу вартість чи прибутковість нерухомості;

в) а і б.

14 У чому полягає сутність принципу очікування?

а) у тому, що вартість об'єкта оцінюється як мінімум витрат на його використання;

- б) у тому, що вартість об'єкта визначається розміром економічних вигод, очікуваних від використання цього об'єкта;
в) а і б.

15 У чому полягає сутність принципа заміщення?

- а) при оцінюванні використовується вартість заміщення об'єкта аналогом;
б) при наявності певної кількості однорідних об'єктів нерухомості найвищим попитом будуть користуватися найкращі об'єкти;
в) при наявності певної кількості однорідних (за корисністю чи прибутковістю) об'єктів нерухомості найвищим попитом будуть користуватися об'єкти з найменшою ціною.

Змістовий модуль 7. Методичні підходи до оцінювання потенціалу підприємства

Перелік основних питань теми

- 1 Види вартості, їх сутність.
- 2 Процес оцінювання нерухомості.
- 3 Дохідний (прибутковий) підхід до оцінювання.
- 4 Витратний підхід до оцінювання.
- 5 Порівняльний підхід до оцінювання.
- 6 Формування остаточного висновку про вартість оцінюваного об'єкта.

Література:

- законодавча [2 – 4, 9];
- основна [22 – 24, 29, 30, 32 - 34];
- додаткова [17, 21, 25, 32, 39, 40, 43 - 45].

Питання до самоконтролю

- 1 Назвіть види вартості за ступенем ринковості та за метою оцінювання, охарактеризуйте їх сутність.
- 2 Назвіть види вартості за характером аналогів та за принципами бухгалтерського обліку, охарактеризуйте їх сутність.
- 3 Назвіть види вартості залежно від перспектив розвитку підприємства.

ємства, охарактеризуйте їх сутність.

4 Чим відрізняється індивідуальне оцінювання від масового?

5 Перерахуйте етапи індивідуального оцінювання.

6 Охарактеризуйте сутність дохідного (прибуткового) підходу до оцінювання, сферу його застосування.

7 Назвіть переваги і недоліки дохідного (прибуткового) підходу.

8 Охарактеризуйте сутність витратного підходу до оцінювання, сферу його застосування.

9 Назвіть переваги і недоліки витратного підходу.

10 Охарактеризуйте сутність порівняльного підходу до оцінювання, сферу його застосування.

11 Назвіть переваги і недоліки порівняльного підходу.

12 Як сформулювати остаточний висновок про вартість оцінюваного об'єкта?

Питання до самостійного вивчення

1 Види вартості, які використовуються у різних випадках оцінювання майна і підприємства в цілому (застава, переоцінення тощо).

2 Види вартості і підходи, які можна використати для оцінювання діючого підприємства.

3 Проблема узгодження результатів оцінювання за різними підходами і формування остаточної вартості об'єкта оцінювання.

Тести

1 Назвіть види вартості за ступенем ринковості:

- а) спеціальна; інвестиційна;
- б) ринкова; інвестиційна;
- в) ринкова; неринкова.

2 Назвіть види вартості за метою оцінювання:

- а) ринкова; вартість заміщення; неринкова;
- б) спеціальна; заставна; оподатковувана; інвестиційна; споживча; утилізаційна;
- в) залишкова вартість відтворення; спеціальна; заставна; ринкова.

3 Споживча вартість – це:

- а) вартість, за яку покупець готовий купити товар, а продавець – продати;
- б) еквівалент цінності власності для конкретного користувача, з урахуванням найбільш ефективного її використання;
- в) еквівалент цінності, яку конкретна вартість має для конкретного користувача.

4 Вартість заміщення – це:

- а) вартість об'єкта, аналогічного оцінюваному;
- б) визначена на дату оцінки поточна вартість витрат на створення (придбання) нового об'єкта, подібного до об'єкта оцінювання, який може бути йому рівноцінною заміною;
- в) визначена на дату оцінки поточна вартість витрат на створення (придбання) того самого об'єкта.

5 Виберіть, що з перерахованого нижче не відповідає визначенню ліквідаційної вартості:

- а) вартість, розрахована на основі реалізації активів підприємства по частинах;
- б) вартість, що враховує індивідуальні вимоги конкретного інвестора;
- г) вартість, розрахована для підприємства, що знаходиться в стані банкрутства.

6 Яка вартість з перерахованих нижче є вартістю відтворення нової точної копії об'єкта власності на базі нинішніх цін з використанням таких самих подібних матеріалів?

- а) обґрунтована ринкова вартість;
- б) повна вартість заміщення;
- в) ліквідаційна вартість;
- г) повна вартість відновлення.

7 Яка вартість з перерахованих нижче є оцінним грошовим еквівалентом, який може бути отриманий від продажу об'єкта при наявності достатнього періоду часу для адекватного маркетингу за умов зацікавленості в здійсненні угоди покупця і продавця?

- а) ліквідаційна вартість;
- б) повна вартість заміщення;
- в) ринкова вартість;

г) повна вартість відновлення.

8 Чому існує багато видів вартості нерухомого майна?

а) тому що кожен з багатьох видів майна оцінюється за своїм видом вартості;

б) тому що для оцінки майна різних форм власності не можна використовувати лише один вид вартості;

в) тому що існує багато випадків, коли необхідне оцінювання майна, і для кожного випадку треба використовувати відповідну вартість.

9 Які методичні підходи до оцінювання майна використано в Національному стандарті №1?

а) ринковий; ліквідаційний; дохідний;

б) порівняльний; витратний; дохідний;

в) витратний; дохідний; ліквідаційний.

10 На яких принципах базується дохідний підхід?

а) граничної продуктивності та найбільш ефективного використання;

б) найбільш ефективного використання та заміщення;

в) найбільш ефективного використання та очікування.

11 Дохідний (прибутковий) підхід заснований на оцінюванні:

а) річної суми доходу від експлуатації нерухомості;

б) платежів від аренди нерухомості;

в) грошових потоків від експлуатації нерухомості за певний період.

12 Дохідний (прибутковий) підхід передбачає використання:

а) методу капіталізації;

б) методу дисконтованих грошових потоків;

в) а і б.

13 Метод прямої капіталізації доходу використовується:

а) коли грошовий потік від використання майна є нерівномірним у часі;

б) коли грошовий потік від використання майна є рівномірним у часі;

в) коли грошові надходження від використання майна надходять рівними сумами;

г) б і в.

14 У чому полягає сутність коефіцієнта капіталізації?

- а) це відображення вартості об'єкта оцінювання;
- б) це відображення ефективності інвестицій у об'єкт оцінювання;
- в) це відображення співвідношення річного чистого операційного доходу і вартості об'єкта оцінювання;
- г) це різниця між вартістю будівель і вартістю земельної ділянки.

15 Чи можна використовувати метод непрямой капіталізації (дисконтування) для об'єктів з нерівномірними грошовими потоками?

- а) так;
- б) ні;
- в) в залежності від ситуації.

16 Вартість продажу об'єкта у постпрогнозному періоді – це:

- а) вартість аналога;
- б) вартість реверсії;
- в) майбутня вартість інвестицій.

17 Чи розраховується поточна вартість реверсії, якщо не передбачається продаж об'єкта у постпрогнозному періоді?

- а) так;
- б) ні;
- в) визначається в залежності від конкретної ситуації.

18 Назвіть переваги доходного (прибуткового) підходу:

- а) універсальність для будь-яких об'єктів оцінювання; можливість урахування специфіки ринкових умов для певного об'єкта;
- б) можливість урахування специфіки ринкових умов для певного об'єкта; урахування інтересів інвесторів і рівня ризику (через ставку дисконту); універсальність для будь-яких об'єктів оцінювання;
- в) урахування перспектив діяльності та розвитку підприємства як цілісного земельно-майнового та соціально-організаційного комплексу; можливість урахування специфіки ринкових умов для певного об'єкта; урахування інтересів інвесторів і рівня

ризикау (через ставку дисконта).

19 Недоліками прибуткового підходу є:

- а) суб'єктивний характер прогнозування грошових потоків і визначення ставки дисконтування; трудомісткість розрахунків;
- б) неможливість досягнення абсолютно точних результатів через тривалість періоду оцінювання та нестабільність реальних процесів припливу та відпливу капіталу;
- в) а і б.

20 Витратний підхід – це:

- а) сукупність методів оцінювання, заснованих на визначенні витрат, необхідних для експлуатації об'єкта оцінювання;
- б) сукупність методів оцінювання, заснованих на визначенні витрат, необхідних для відновлення або заміщення об'єкту оцінювання;
- в) сукупність методів оцінювання, заснованих на визначенні витрат, необхідних для відновлення або заміщення об'єкта оцінювання з урахуванням накопиченого зносу.

21 На яких принципах базується витратний підхід?

- а) внеску і граничної продуктивності;
- б) заміщення і найбільш ефективного функціонування;
- в) заміщення і корисності.

22 Виберіть методи, які відносяться до витратного підходу:

- а) заміщення; аналогів продажу;
- б) заміщення; прямого відтворення;
- в) прямої капіталізації; аналогів продажу;
- г) непрямої капіталізації; заміщення; прямого відтворення.

23 Переваги витратного підходу:

- а) є найбільш надійним при оцінюванні нових об'єктів;
- б) є універсальним для визначення ринкової вартості об'єкта;
- в) є доцільним і/або єдино можливим при оцінці для цілей страхування і оподаткування, техніко-економічному аналізі нового будівництва і поліпшень, оцінюванні суспільно-державних і спеціальних об'єктів, об'єктів на малоактивних ринках;
- г) а і в.

24 Недоліки витратного підходу:

а) окреме оцінювання земельної ділянки від будов; невідповідність витрат на придбання оцінюваного об'єкта нерухомості витратам на нове будівництво такого самого об'єкта, оскільки в процесі оцінювання від вартості будівництва віднімається накопичений знос;

б) проблематичність розрахунку вартості відтворення старих будівель;

в) витрати не завжди еквівалентні ринковій вартості; спроби досягнення точнішого результату оцінювання супроводжуються швидким зростанням витрат праці;

г) а – в.

25 На яких принципах базується порівняльний підхід?

а) корисності; попиту та пропонування;

б) заміщення; попиту та пропонування; збалансованості;

в) найбільш ефективного використання; корисності;

г) очікування; заміщення.

26 Умови застосування порівняльного підходу:

а) інформація повинна бути вичерпною, такою, що включає умови здійснення операцій; чинники, що впливають на вартість порівнюваних аналогів оцінюваної нерухомості, повинні бути порівнянними;

б) об'єкт не повинен бути унікальним;

в) а і б.

27. Метод, відповідно до якого вартість об'єкта визначається шляхом внесення поправок до цін продажу подібних земельних ділянок, - це:

а) метод капіталізації доходу;

б) метод скоригованих чистих активів;

в) метод зіставлення цін продажу аналогів;

г) індексний метод.

28 Основні переваги порівняльного підходу:

а) статично обґрунтований; вносяться коректування на відмінності порівнюваних об'єктів; достатньо простий у застосуванні і дає надійні результати.

б) у цінах продажу відбивається зміна фінансових умов і інфляція; ціна фактично здійсненої операції максимально враховує ситуацію на ринку, а значить, є реальним віддзеркаленням попиту і пропонування;

в) у підсумковій вартості відбивається думка типових продавців і покупців.

г) а – в.

29 Недоліки порівняльного підходу:

а) відмінності продажу; складність збору інформації про практичні ціни продажу; проблематичність збору інформації про специфічні умови операції.

б) залежність від активності і стабільності ринку; складність узгодження даних про продаж, що істотно розрізняються.

в) а і б.

30 Як формується заключний висновок щодо оцінювання вартості майна за трьома підходами?

а) як середньоарифметична величина;

б) як середньоарифметична зважена величина (ваги – впевненість у оцінці);

в) обирається оцінка за підходом, який в найбільшому ступені відповідає меті оцінювання.

МОДУЛЬ 2. Оцінка потенціалу підприємства, його складових і розвиток потенціалу

Змістовий модуль 8. Оцінювання вартості земельної ділянки, будівель і споруд

Перелік основних питань теми

- 1 Оцінка вартості нерухомості та основні підходи до неї.
- 2 Витратний підхід до визначення ринкової вартості нерухомості.
- 3 Доходний підхід оцінки вартості нерухомості.
- 4 Порівняльний підхід оцінки вартості нерухомості.
- 5 Оцінка вартості земельної ділянки.
- 6 Оцінка вартості будинків і споруд.

Література:

- законодавча [2 – 7];
- основна [4, 6 – 9, 22 – 24, 30, 32 - 34];
- додаткова [16, 20, 23, 25 – 28, 31 – 35, 37 – 41, 45].

Питання до самоконтролю

- 1 Назвіть відмінності оцінного зношування від бухгалтерського.
- 2 Охарактеризуйте сутність методів оцінення накопиченого зношування (економічного віку, модифікованого методу економічного віку, методу розбивки).
- 3 Назвіть методи розрахунку загального коефіцієнта капіталізації, які використовуються залежно від обсягу наявної достовірної ринкової інформації.
- 4 Які методи визначення норми дисконтування ви знаєте?
- 5 Назвіть групи розрахункових моделей капіталізації.
- 6 Чим обумовлена достовірність результатів, які отримують за допомогою порівняльного підходу?
- 7 Якими методами здійснюється оцінювання ринкової вартості ділянок землі?

- 8 Які одиниці порівняння використовують при здійсненні аналізу продажів землі?
- 9 Коли використовується метод розбивки земельної ділянки?
- 10 Охарактеризуйте сутність методу залишку для землі та умови його застосування.
- 11 Які методи використовуються для оцінювання ринкової вартості будівель і споруд?
- 12 Охарактеризуйте сутність методу порівняльної одиниці та умови його застосування для оцінки будівель і споруд.

Питання до самостійного вивчення

- 1 Сутність і методики виміру фізичного, функціонального і зовнішнього або економічного зношування.
- 2 Сутність і умови застосування методів визначення норми дисконтування (побудови (підсумовування); порівняння альтернативних інвестицій; виділення; моніторингу).
- 3 Необхідність, сутність і методи нормативного оцінювання землі.

Тести

1 Які об'єкти нерухомості не можна оцінити за допомогою доходного підходу?

- а) старі споруди;
- б) унікальні об'єкти; об'єкти, що не приносять доходу;
- в) об'єкти, що не приносять доходу; сильно зношені об'єкти.

2 Які об'єкти нерухомості не можна оцінити за допомогою порівняльного підходу?

- а) об'єкти, що не приносять доходу;
- б) унікальні об'єкти;
- в) сильно зношені об'єкти.

3 Оцінка вартості будівництва здійснюється за допомогою:

- а) методу порівняльної одиниці; методу укрупнених елементних показників вартості; методу одиничних розцінок (методу поелементної оцінки витрат);
- б) методу непрямой капіталізації; методу укрупнених елементних показників вартості; методу одиничних розцінок (методу поелементної оцінки витрат);
- в) методу порівняльної одиниці; методу укрупнених елементних показників вартості; методу дисконтування; методу порівняння продажів.

4 Накопичене зношування – це:

- а) величина запрограмованого відшкодування вартості зношування матеріальних активів;

б) зменшення відбудовної або заміщеної вартості поліпшень, що можуть відбуватися в результаті фізичного руйнування, функціонального і зовнішнього (економічного) старіння або комбінації цих джерел;

в) фізичне зношування об'єкта.

5 Залежно від причин, що викликають втрату вартості, зношування підрозділяється на:

а) фізичне; моральне;

б) зовнішнє; внутрішнє;

в) фізичне; функціональне; зовнішнє або економічне зношування.

6 Назвіть джерела доходу від нерухомості:

а) частина доходу від комерційної експлуатації власності; прибуток від продажу нерухомості;

б) орендна плата; внески засновників підприємства;

в) орендна плата, що надходить від здачі власності в оренду; частина доходу від комерційної експлуатації власності.

7 Визначити величину річного чистого операційного доходу від об'єкта віртістю 15 млн грн, при ставці капіталізації 0,19.

а) 78,9 тис. грн;

б) 285 тис. грн;

в) 2,85 млн грн.

8 Яка величина річного чистого операційного доходу від аренди приміщення площею 500 м² при ймовірному 3- %-му недозавантаженні, місячній арендній ставці – 20 дол. за м² і ставці капіталізації 0,18:

а) 576000;

б) 115200;

в) 9600.

9 Визначити вартість об'єкта оцінки, якщо він використовується шість років, грошові надходження рівномірні, рівними сумами, річний чистий операційний дохід – 150 тис. грн, ставка капіталізації – 0,19:

а) 142,5 тис. грн;

- б) 789,5 тис. грн;
- в) 28,5 тис. грн.

10 Яка вартість реверсії об'єкта, якщо чистий операційний дохід останнього року експлуатації дорівнює 200 тис. грн, ставка капіталізації – 0,18:

- а) 36 тис. грн;
- б) 200,18 тис. грн;
- в) 1111 тис. грн.

11 Особливістю землі несільськогосподарського призначення як об'єкта оцінки є:

- а) необхідність врахування зносу; суттєва залежність вартості від фактора місцезнаходження;
- б) наявність активного ринку купівлі-продажу аналогічних об'єктів; відсутність зносу;
- в) суттєва залежність вартості від фактора місцезнаходження; відсутність зносу.

12 Оцінка ринкової вартості земельних ділянок здійснюється наступними основними методами:

- а) методом середньозваженого коефіцієнта капіталізації; методом порівняння продажу; методом техніки залишку для землі; методом розбивки; методом капіталізації; методом валового рентного мультиплікатора;
- б) методом середньозваженого коефіцієнта капіталізації; методом відбудовної вартості об'єкта; методом капіталізації; методом валового рентного мультиплікатора;
- в) методом середньозваженого коефіцієнта капіталізації; методом порівняння продажу; методом техніки залишку для землі; методом статистичних спостережень.

13 Метод залишку для землі передбачає:

- а) використання індексного методу розрахунку;
- б) використання методу скоригованих чистих активів;
- в) виділення та капіталізацію доходу від використання земельної ділянки, що є складовою частиною об'єкта нерухомості;

14 На якому принципі базується метод залишку для землі?

- а) найбільш ефективного використання;

- б) внеску (граничної продуктивності);
- в) заміщення.

15 За методом техніки залишку для землі залишок чистого операційного доходу, що відноситься до землі, визначається:

- а) шляхом дисконтування загального чистого операційного доходу;
- б) як сума загального чистого операційного доходу та доходу, що відноситься до будівель і споруд;
- в) як різниця загального чистого операційного доходу та доходу, що відноситься до будівель і споруд.

16 Оцінка вартості будівель і споруд (відбудовної вартості або вартості заміщення) здійснюється методами:

- а) методом дисконтованих грошових надходжень; індексним способом оцінки; методом поелементного розрахунку;
- б) методом порівняльної одиниці; індексним способом оцінки; методом порівняння продажу;
- в) методом порівняльної одиниці; індексним способом оцінки; методом поелементного розрахунку.

17 Індексний спосіб оцінки будівель і споруд здійснюється за допомогою множення ..... вартості об'єкта на відповідний індекс для переоцінки основних фондів;

- а) балансової;
- б) ринкової;
- в) відновної.

Змістовий модуль 9. Визначення ринкової вартості машин і обладнання

Перелік основних питань теми

- 1 Оцінка машин і устаткування, зміст і основні підходи до неї.
- 2 Розрахунок вартості машин і устаткування на основі методів витратного підходу.

3 Порівняльний підхід до оцінки вартості машин і устаткування.

4 Доходний підхід в оцінці машин і устаткування.

Література:

- законодавча [2 – 5, 8];

- основна [4, 7, 8, 23 – 26, 31 – 34];

- додаткова [15, 17, 18, 19, 20, 20, 30, 39 - 41].

Питання до самоконтролю

1 Які ви знаєте цілі оцінки машин і устаткування?

2 Чим відрізняються методики оцінки машин й устаткування від методик оцінки нерухомості?

3 Назвіть можливі об'єкти оцінки машин і обладнання.

4 Охарактеризуйте сутність витратного підходу у застосуванні його до оцінки машин і обладнання, назвіть принципи, на яких базується витратний підхід.

5 Розкрийте сутність вартості відновлення та заміщення оцінюваних машин й устаткування.

6 Перерахуйте методи, які використовуються у рамках витратного підходу, розкрийте їх сутність.

7 За допомогою яких показників описуються споживчі властивості машин й устаткування?

8 Охарактеризуйте сутність порівняльного підходу у застосуванні його до оцінки машин і обладнання.

9 Перерахуйте рівні подібності машин й устаткування, розкрийте їх сутність.

10 Перерахуйте методи, які використовуються у рамках порівняльного підходу, розкрийте їх сутність.

11 Що потрібно для використання дохідного підходу до оцінки машин і обладнання?

12 За допомогою яких методів реалізується дохідний підхід до оцінки машин і обладнання?

13 Як обрати відповідну методику для оцінки машин і обладнання? Від яких факторів залежить цей вибір?

Питання до самостійного вивчення

- 1 Особливості оцінки машин і обладнання на залізничному транспорті, зокрема на лінійних підприємствах.
- 2 Проблеми застосування витратного і доходного підходів для оцінки машин і обладнання.
- 3 Вибір методики для оцінки машин і обладнання в залежності від цілей оцінки.
- 4 Проблеми оцінки унікального обладнання, вибір методик.

Тести

1 Метою і мотивами оцінки машин і устаткування є:

- а) незалежна від інших видів майна оцінка машин і устаткування;
- б) оцінка машин і устаткування як один з етапів оцінки (переоцінки) основних фондів;
- в) незалежна від інших видів майна оцінка машин і устаткування; оцінка машин і устаткування як один з етапів оцінки (переоцінки) основних фондів або як один з етапів оцінки підприємства в цілому.

2 Основні розходження між методиками оцінки машин й устаткування та оцінки нерухомості полягають в такому:

- а) для багатьох видів машин й устаткування ринок обмежений; при оцінці машин й устаткування фактор зношування можна майже не враховувати; вартість машин й устаткування майже не залежить від територіальних факторів;
- б) при оцінці машин й устаткування фактор зношування можна майже не враховувати; для багатьох видів машин й устаткування ринок обмежений;
- в) вартість машин й устаткування майже не залежить від територіальних факторів; для багатьох видів машин й устаткування ринок обмежений; машини й устаткування можуть бути переміщені в інше місце без заподіяння непоправного фізичного збитку як самим собі, так і тій нерухомості, до якої вони були тимчасово приєднані.

3 Об'єктами оцінки машин і устаткування можуть виступати:

- а) одна окремо взята машина або устаткування; безліч умовно незалежних одна від одної одиниць машин й устаткуван-

ня;

б) виробничо-технологічні системи; комплекс машин і устаткування з урахуванням наявних виробничо-технологічних зв'язків; одна окремо взята машина або устаткування; безліч умовно незалежних одна від одної одиниць машин й устаткування.

в) комплекс машин і устаткування з урахуванням наявних виробничо-технологічних зв'язків; виробничо-технологічні системи.

4 Витратний підхід припускає оцінку машин й устаткування виходячи із:

а) загального розміру понесених для їхнього придбання витрат;

б) загального розміру понесених для їхнього придбання й уведення в експлуатацію витрат;

в) загального розміру понесених для їхнього придбання і поточної експлуатації витрат.

5 Витратний підхід в оцінці машин й устаткування ґрунтується на принципі:

а) найбільш ефективного використання;

б) очікування;

в) заміщення.

6 Під вартістю відновлення оцінюваних машин і устаткування розуміється:

а) вартість відтворення їхньої повної копії в поточних цінах на дату оцінки;

б) вартість придбання нового об'єкта, повністю ідентичного даному за конструктивними, функціональними й іншими характеристиками у поточних цінах.

в) відбудовна вартість за винятком сукупного зношування;

г) а і б.

7 Під вартістю заміщення оцінюваної машини або устаткування розуміється:

а) мінімальна вартість придбання аналогічного нового об'єкта, максимально близького до оцінюваного за всіма функ-

ціональними, конструктивними й експлуатаційними характеристиками, у поточних цінах;

б) відбудовна вартість за винятком сукупного зношування, у поточних цінах;

в) мінімальна вартість придбання ідентичного нового об'єкта.

8 При встановленні подібності машин й устаткування можна виділити рівні подібності:

а) конструктивна; параметрична; цінова;

б) функціональна; фізична; параметрична;

в) функціональна; конструктивна; параметрична.

9 У витратному підході в оцінці машин і устаткування можна виділити такі і основні методи:

а) метод розрахунку за ціною однорідного об'єкта; метод порівняння продажів; індексний метод оцінки;

б) метод капіталізації; метод поелементних витрат; індексний метод оцінки;

в) метод розрахунку за ціною однорідного об'єкта; метод поелементних витрат; індексний метод оцінки.

10 Метод розрахунку за ціною однорідного об'єкта передбачає визначення однорідного об'єкта, яким може бути:

а) схожий на оцінюваний насамперед за ціною придбання, конструкцією;

б) схожий на оцінюваний насамперед за технологією виготовлення, використовуваними матеріалами, конструкцією.

в) схожий на оцінюваний насамперед за дизайном, ціною, технологією виготовлення.

11 Метод поелементного розрахунку вартості машин й устаткування реалізується за етапами:

а) складається перелік комплектуючих вузлів й агрегатів оцінюваного об'єкта, збирається цінова інформація щодо комплектуючих, визначається повна собівартість об'єкта оцінки, розраховується відбудовна вартість оцінюваного об'єкта;

б) складається перелік комплектуючих вузлів й агрегатів оцінюваного об'єкта, збирається цінова інформація щодо комплектуючих, визначається ринкова вартість об'єкта оцінки;

в) складається перелік комплектуючих вузлів і агрегатів оці-

нюваного об'єкта, збирається цінова інформація щодо комплектуючих, визначається повна собівартість об'єкта оцінки.

12 При застосуванні індексного методу оцінки здійснюється:

а) приведення базової вартості об'єкта оцінки до сучасного рівня за допомогою індексу зміни цін за відповідною групою машин або устаткування за відповідний період;

б) приведення вартості об'єкта оцінки до сучасного рівня за допомогою середнього індексу зміни цін у країні;

в) приведення вартості об'єкта оцінки до сучасного рівня за допомогою індексу зміни вартості продукції машинобудування.

13 При застосуванні методу прямого порівняння коригування ціни аналога може бути двох видів:

а) абсолютне та відносне;

б) статистичне та коефіцієнтне;

в) коефіцієнтне та поправочне.

14 Найбільш універсальним при оцінці машин й устаткування є:

а) метод ринкових порівнянь або аналогів;

б) індексний метод;

в) метод прямої капіталізації.

15 Для реалізації доходного підходу для оцінки машин і обладнання розраховується:

а) операційний дохід від функціонування машинного парку підприємства;

б) операційний дохід від функціонування основних виробничих фондів підприємства;

в) операційний дохід від функціонування виробничої системи та методом залишку визначається та частина доходу, яку можна віднести до машинного парку цієї системи.

16 Для оцінки бізнесутворюючого устаткування, за допомогою якого виконуються безпосередньо оплачувані роботи, доцільно використовувати:

а) витратиний підхід;

б) доходний підхід;

в) порівняльний підхід.

Змістовий модуль 10. Нематеріальні активи підприємства і методи їх оцінювання.

Перелік основних питань теми

- 1 Нематеріальні активи, їхня оцінка.
- 2 Витратний підхід оцінки нематеріальних активів.
- 3 Використання дохідного підходу для оцінки нематеріальних активів.
- 4 Порівняльний підхід до оцінювання нематеріальних активів.
- 5 Визначення економічного ефекту від використання активу.
- 6 Оцінка гудвілу.

Література:

- законодавча [2 – 5];
- основна [4, 7, 8, 30, 32, 33, 34];
- додаткова [36].

Питання до самоконтролю

- 1 Перерахуйте і розкрийте сутність груп нематеріальні активів з погляду призначення й правового регулювання.
- 2 Назвіть види вартості, за якими оцінюються нематеріальні активи підприємства, їх сутність.
- 3 Які методи застосовуються при використанні витратного підходу до оцінки нематеріальні активів?
- 4 Розкрийте сутність методу виграшу в собівартості, умови його застосування.
- 5 Розкрийте сутність методу вартості створення, умови його застосування.
- 6 У яких випадках для оцінки нематеріальні активів застосовуються методики методики капіталізацій доходу і дисконтування грошових потоків?
- 7 Який підхід доцільно використовувати при оцінці гудвілу, винаходів і ноу-хау? Перерахуйте методи цього підходу.
- 8 Розкрийте сутність методу надлишкових прибутків, назвіть

основні етапи методу.

9 Для оцінки яких видів нематеріальних активів використовують метод звільнення від роялті? У чому його сутність?

10 Для оцінки яких видів нематеріальних активів використовують метод переваги в прибутках? У чому його сутність?

11 Для оцінки яких видів нематеріальних активів використовують метод прямого аналізу ринкових продажів? У чому його сутність?

12 Як визначити економічний ефект від використання нематеріального активу?

13 Назвіть методи оцінки гудвілу, розкрийте їх сутність.

Питання до самостійного вивчення

1 Методики оцінки інтелектуальної власності, які діють в Україні, їх переваги і недоліки.

2 Проблеми вибору відповідної методики оцінки для конкретних випадків оцінки.

3 Проблеми застосування методів оцінки гудвілу для залізничної галузі.

Тести

1 Нематеріальні активи – це

а) група активів, що використовується не менше року, яка не має матеріально-речовинного змісту, але здатна приносити чистий дохід або створювати умови для його одержання, а також відчужуватися;

б) група активів, що використовується менше року, яка не має матеріально-речовинного змісту, але здатна приносити чистий дохід;

в) група активів, що використовується менше року, яка не має матеріально-речовинного змісту, але здатна приносити чистий дохід, а також відчужуватися.

2 З погляду призначення й правового регулювання нематеріальні активи розділяються на групи:

а) активну і пасивну;

б) майнові права, інтелектуальна власність;

в) інтелектуальна власність, майнові права, капіталізовані витрати на науково-дослідні роботи тощо.

3 Нематеріальні активи підприємства оцінюються за такими видами вартості:

- а) первісна, залишкова, відбудовна, інвестиційна;
- б) тими ж, що і інше майно (відбудовна, ринкова, інвестиційна, заставна, страхова вартість тощо);
- в) ринкова, відбудовна, інвестиційна, страхова.

4 Чи існує універсальний метод визначення вартості нематеріальних активів?

- а) так;
- б) ні.

5 Які методи витратного підходу використовуються для оцінки нематеріальних активів?

- а) метод вартості створення; метод виграшу в собівартості;
- б) метод відбудовної вартості, індексний метод;
- в) метод вартості створення; індексний метод; поелементний метод.

6 Вартість нематеріального активу методом виграшу в собівартості вимірюється через:

- а) визначення росту прибутку внаслідок його використання;
- б) визначення економії матеріальних витрат внаслідок його використання;
- в) визначення економії на витратах у результаті його використання.

7 Метод виграшу в собівартості застосовується для:

- а) близьких продуктів за техніко-економічними показниками або для однієї продукції, що вироблена різними способами виробництва (технологічними процесами);
- б) абсолютно різних видів продукції, тому він є універсальним;
- в) тільки для близьких за техніко-економічними показниками продуктів.

8 Чи можна застосовувати метод виграшу в собівартості для нових видів товарів, що випускаються?

- а) так;
- б) ні.

9 Метод калькуляції витрат доцільніше використовувати:

- а) для оцінки гудвілу;
- б) для оцінки патентів та ліцензій;
- в) для оцінки результатів НДР й ОКР.

10 Метод вартості створення застосовується:

- а) для оцінки будь-яких видів інтелектуальної власності;
- б) у випадках, коли інші методи оцінки результатів інтелектуальної діяльності не застосовуються;
- в) для оцінки гудвілу.

11 При реалізації методики капіталізації доходу для оцінки нематеріальних активів дохід розраховується за:

- а) перший прогностичний рік;
- б) три роки;
- в) п'ять років.

12 Доходний підхід доцільний при оцінці:

- а) результатів НДР та ОКР;
- б) будь-яких видів нематеріальних активів;
- в) гудвілу, винаходів і ноу-хау.

13 Перерахуйте методи доходного підходу, які використовуються для оцінки нематеріальних активів:

- а) дисконтованих грошових потоків, переваги в прибутках, індексний метод;
- б) надлишкових прибутків, дисконтованих грошових потоків, вартості створення, переваги в прибутках;
- в) надлишкових прибутків, дисконтованих грошових потоків, звільнення від роялті, переваги в прибутках.

14 Метод надлишкових прибутків заснований на:

- а) передумові про те, що використання нематеріальних активів надасть можливість підприємству отримати надприбутки;
- б) передумові про те, що отримати надприбутки підприємство може лише за рахунок використання власних нематеріальних активів;
- в) передумові про те, що надлишкові прибутки приносять підприємству не відображені в балансі нематеріальні активи, що забезпечують прибутковість на активи й на власний капітал вище середньогалузевого рівня.

15 Методом надлишкових прибутків оцінюють переважно:

- а) патенти;
- б) ліцензії;
- в) гудвіл.

16 Метод звільнення від роялті використовується для оцінки вартості:

- а) гудвілу;
- б) патентів і ліцензій.
- в) усіх нематеріальних активів.

17 Роялті – це:

- а) певна винагорода за право на використання об'єкта інтелектуальної власності;
- б) дохід від використання об'єкта інтелектуальної власності;
- в) прибуток від використання об'єкта інтелектуальної власності.

18 Метод звільнення від роялті сполучає в собі риси:

- а) доходного й порівняльного підходів;
- б) доходного і витратного підходів;
- в) витратного і порівняльного підходів.

19 За методом переваги в прибутках оцінюється вартість:

- а) патентів;
- б) винаходів;
- в) усіх нематеріальних активів.

20 Під перевагою в прибутку розуміється:

- а) сума, на яку прибуток підприємства перевищує середньогалузеву величину;
- б) додатковий прибуток, що обумовлений оцінюваними нематеріальними активами;
- в) додатковий прибуток, що обумовлений використанням на підприємстві нових технологій.

21 Проведення оцінки нематеріального активу з використанням методу переваги в прибутках можливо лише тоді, коли:

- а) оцінюваний об'єкт може бути використаний для одержання додаткового прибутку після дати проведення оцінки;
- б) оцінюваний об'єкт може бути використаний для одержання додаткового прибутку протягом не менш ніж п'ять років;
- в) оцінюваний об'єкт може бути використаний для одержання додаткового прибутку протягом не менш ніж 10 років.

22 Метод прямого аналізу ринкового продажу доцільний при оцінці:

- а) патентів;
- б) гудвілу;
- в) товарних знаків або аналогічних їм об'єктів.

23 Метод прямого аналізу ринкового продажу ураховує наступні фактори:

- а) ринкова новизна товарного знаку; стан і прогноз розширення ринків збуту товарів або послуг, що маркируються товарним знаком; зміна співвідношення цін на продукцію фірми та цін на однорідну продукцію фірм-конкурентів;
- б) стадія науково-технічного розвитку продукції; наявність однорідної продукції; соціально-економічна значимість продукції; частка участі однорідної продукції в динаміці на регіональних і світовому товарних ринках;
- в) динаміка надійності, стабільності платоспроможного попиту на продукцію підприємства; наявність і строки реєстрації товарного знаку в країнах експорту; інші фактори, що залежать від специфіки фірми;
- г) все вищеперераховане.

24 Якими можуть бути результати від використання нематеріального активу:

- а) виторг від реалізації, якщо використання даного активу неможливо без ліцензії; збільшення виторгу за рахунок підвищення конкурентноздатності продукції або підприємства;
- б) частина виторгу від реалізація продукції, отримана за рахунок підвищення якості;
- в) економія капітальних вкладень за рахунок відмови від власних досліджень, розробок; економія поточних витрат за рахунок скорочення тривалості виробничого циклу, зниження норм витрат матеріальних і трудових ресурсів;

г) усе вищеперераховане.

25 Визначення вартості гудвілу здійснюється методом:

- а) калькуляції витрат;
- б) переваги в прибутках;
- в) надлишкових прибутків та нормативним методом.

26 Оцінка гудвілу нормативним методом полягає в тому, що:

- а) на базі аналізу ринкових даних підприємств-аналогів розраховують середньогалузеву вартість підприємства і оцінюють різницю між ринковою вартістю даного підприємства і середньогалузевою;
- б) розраховується різниця між ринковою і ліквідаційною вартістю підприємства;
- в) розраховується перевищення купівельної ціни підприємства, проданого за ринковою ціною, над балансовою вартістю всіх його активів.

Змістовий модуль 11. Трудовий потенціал підприємства та його оцінювання

Перелік основних питань теми

- 1 Концепція людських ресурсів.
- 2 Підходи до обліку людських ресурсів.
- 3 Оцінка кадрового потенціалу підприємства.

Література:

- законодавча [11];
- основна [3 – 5, 8, 14, 15];
- додаткова [22, 31].

Питання до самоконтролю

- 1 Розкрийте сутність концепції «людських ресурсів», її підгрунття.
- 2 Які підходи до обліку людських ресурсів ви знаєте?
- 3 Охарактеризуйте сутність моделі активів (або «витратної»)

моделі) обліку людських ресурсів.

4 Охарактеризуйте сутність другої моделі обліку людських ресурсів (моделі корисності).

5 Які цілі оцінки кадрового потенціалу підприємства ви знаєте?

6 У чому полягає сутність поняття „трудовий потенціал підприємства”?

7 Розкрийте структуру кадрового потенціалу підприємства.

8 Перерахуйте основні обсягові показники трудового потенціалу підприємства.

9 Які складові включає трудовий потенціал працівника?

10 У чому полягає сутність поняття „сукупний працівник” і як воно використовується для оцінки кадрового потенціалу підприємства?

11 Які підходи використовуються для оцінки кадрового потенціалу підприємства?

Питання до самостійного вивчення

1 Відмінність понять „людські ресурси”, „людський капітал”, „трудовий потенціал”.

2 Проблеми використання доходного підходу для оцінки кадрового потенціалу підприємства.

3 Проблеми використання витратного підходу для оцінки кадрового потенціалу підприємства.

4 Проблеми використання порівняльного підходу для оцінки кадрового потенціалу підприємства.

Тести

1 Концепція «людських ресурсів» ґрунтується на:

а) можливості застосування економічних оцінок здатності людей створювати певний дохід;

б) можливості вартісної оцінки витрат на створення трудового потенціалу підприємства;

в) можливості вартісної оцінки витрат на створення й утримання трудового потенціалу підприємства.

2 Назвіть два принципових підходи до обліку людських

ресурсів:

- а) витратний і порівняльний;
- б) моделі активів (або «витратні») і моделі корисності;
- в) якісний і кількісний.

3 Який підхід пропонує ведення обліку витрат на капітал (за аналогією з основним капіталом) і його амортизації?

- а) моделі активів;
- б) порівняльний підхід;
- в) моделі корисності.

4 Який підхід пропонують безпосередньо оцінювати ефектних або інших кадрових інвестицій?

- а) якісний;
- б) моделі активів;
- в) моделі корисності.

5 Витрати на «людські ресурси» залежно від змісту розглядаються:

- а) як довгострокові вкладення, що збільшують розмір «людського капіталу», який функціонує або списуються як втрати;
- б) як обгрунтовані та необгрунтовані;
- в) як великі та невеликі.

6 Трудовий потенціал підприємства визначає

- а) його виробничу потужність;
- б) його виробничу програму;
- в) граничну величину можливої участі робітників у виробництві з урахуванням психофізіологічних особливостей, професійних знань рівня та накопиченого досвіду.

7 Основним обсяговим показником трудового потенціалу підприємства є:

- а) обсяг продукції, що виробляється на підприємстві;
- б) середньоспискова чисельність працівників;
- в) сукупний потенційний фонд робочого часу.

8 Вихідною структуроутворюючою одиницею трудового потенціалу є:

- а) робоче місце;

- б) виробнича програма;
- в) індивідуальний трудовий потенціал працівника.

9 Кадровий потенціал може бути описаний у різних показниках і характеристиках, у тому числі таких як:

- а) чисельність персоналу; професійно-кваліфікаційний склад кадрів; статево-віковий склад;
- б) укомплектованість організації персоналом, тобто рівень заміщення посад організації працівниками; індивідуально-кваліфікаційний потенціал;
- в) індивідуальні об'єктивні характеристики працівників: стать, вік, стан фізичного й психічного здоров'я й т.д.;
- г) усе вищеперераховане.

10 При оцінці підприємства в цілому як основний об'єкт оцінки кадрового потенціалу повинен розглядатися:

- а) індивідуальний кадровий потенціал робітника;
- б) продуктивність праці;
- в) „сукупний працівник”.

Змістовий модуль 12. Оцінювання вартості бізнесу

Перелік основних питань теми

- 1 Необхідність і мета оцінки бізнесу.
- 2 Принципи оцінки бізнесу.
- 3 Підходи й методи оцінки бізнесу.
- 4 Процес оцінки бізнесу.

Література:

- законодавча [1 – 3, 9];
- основна [4 – 8, 23, 24, 29, 30, 34];
- додаткова [21, 25, 27, 44].

Питання до самоконтролю

- 1 Розкрийте властивості бізнесу як товару.
- 2 Розкрийте сутність поняття оцінки бізнесу.
- 3 Охарактеризуйте необхідність і цілі оцінки бізнесу.

- 4 Назвіть і розкрийте види вартості.
- 5 Перерахуйте підходи до оцінки бізнесу, розкрийте їх сутність.
- 6 Назвіть фактори, що впливають на величину оцінної вартості бізнесу.
- 7 Перерахуйте і охарактеризуйте принципи оцінки бізнесу, засновані на уяві власника.
- 8 Перерахуйте і охарактеризуйте принципи оцінки бізнесу, пов'язані з експлуатацією власності.
- 9 Перерахуйте і охарактеризуйте принципи оцінки бізнесу, обумовлені дією ринкового середовища.
- 10 Назвіть підходи і відповідні їм методи оцінки бізнесу.
- 11 Розкрийте процес оцінки бізнесу, зміст його етапів.

Питання до самостійного вивчення

- 1 Вибір підходів і методів оцінки в залежності від мети оцінки і виду бізнесу.
- 2 Особливості оцінки діючого бізнесу для продажу, для застави і для страхування.
- 3 Необхідність застосування дохідного, витратного і порівняльного підходів у процесі оцінки в комплексі, обумовлена діючим українським законодавством.

Тести

- 1 Чи може продаватися не тільки бізнес як система, а й підсистеми та елементи?**
  - а) так;
  - б) ні.
- 2 Під оцінкою бізнесу розуміють:**
  - а) оцінку майнового комплексу підприємства, яке функціонує;
  - б) оцінку гудвілу підприємства, яке функціонує;
  - в) оцінку основних фондів підприємства, яке функціонує.
- 3 Оцінку бізнесу проводять із метою:**
  - а) підвищення ефективності поточного керування підприємством; розробки плану розвитку підприємства; прийняття обґрунтованих управлінських рішень; реструктуризації підприємства;

б) визначення вартості підприємства у випадку його купівлі-продажу цілком або вроздріб; визначення вартості цінних паперів у випадку купівлі-продажу акцій підприємств на фондовому ринку; здійснення інвестиційного проекту розвитку бізнесу;

в) страхування, у процесі якого виникає необхідність визначення вартості активів напередодні втрат; оподатковування; періодична переоцінка майна незалежними оцінювачами; підвищення реалістичності фінансової звітності;

г) усе вищеперераховане.

4 Залежно від перспектив розвитку підприємства розрізняють наступні види вартості:

а) ринкову і неринкову;

б) інвестиційну і оподатковувану;

в) вартість діючого підприємства і ліквідаційну.

5 Назвіть фактори, що впливають на величину оцінної вартості:

а) ліквідність власності; обмеження, які має бізнес;

б) співвідношення попиту та пропонування; дійсний і майбутній прибуток оцінюваного бізнесу; контроль власника;

в) ризик очікуваних у майбутньому доходів; час одержання доходів; витрати на створення аналогічних підприємств;

г) усе вищеперераховане.

6 Порівняльний підхід до оцінки бізнесу особливо ефективний у випадку:

а) слаборозвиненого фондового ринку;

б) існування активного ринку порівнянних об'єктів власності;

в) неефективного функціонування підприємства.

7 Для оцінки об'єктів спеціального призначення, а також нового будівництва доцільно використовувати:

а) витратний підхід;

б) доходний підхід;

в) порівняльний підхід.

8 В умовах слаборозвиненого фондового ринку і при неприбутковому функціонуванні підприємства для його оцінки доці-

льно використовувати:

- а) порівняльний підхід;
- б) доходний підхід;
- в) витратний підхід.

9 Ринкова вартість бізнесу методом чистих активів визначається як:

- а) різниця між сумами ринкових вартостей усіх активів підприємства і його зобов'язань;
- б) різниця між сумарною вартістю всіх активів підприємства й витратами на його ліквідацію;
- в) різниця між сумами ринкових вартостей всіх активів підприємства і його гудвілу.

10 Метод ринку капіталу заснований на:

- а) ринкових цінах акцій аналогічних компаній;
- б) оцінці вартості капіталу підприємства;
- в) оцінці середньогалузевої вартості капіталу підприємств-конкурентів.

11 Метод галузевих коефіцієнтів дозволяє розраховувати:

- а) точну ринкову вартість бізнесу;
- б) орієнтовну вартість бізнесу за формулами, виведеними на основі галузевої статистики;
- в) ліквідаційну вартість бізнесу.

12 Процес оцінки бізнесу може бути розділений на етапи:

- а) визначення завдання; складання плану оцінки; збір і перевірка інформації; вибір підходів до оцінки; узгодження результатів і підготовка підсумкового висновку; подання й захист звіту;
- б) визначення завдання; складання плану оцінки; збір і перевірка інформації; вибір підходів до оцінки; узгодження результатів і підготовка підсумкового висновку;
- в) складання плану оцінки; вибір підходів до оцінки; узгодження результатів і підготовка підсумкового висновку; подання й захист звіту.

Змістовий модуль 13. Прикладні аспекти оцінювання потенціалу підприємства

Перелік основних питань теми

1 Характеристика методичних і правових основ оцінки майна в Україні.

2 Оцінка вартості підприємства як діючого та особливості визначення ліквідаційної вартості.

3 Оцінка вартості підприємства з метою інвестування і реструктуризації.

Література:

- законодавча [2 - 10];
- основна [1, 2, 4 - 11];
- додаткова [22 – 25, 29, 30, 34].

Питання до самоконтролю

1 Назвіть основні законодавчі акти з оцінки майна в Україні.

2 Хто виконує оцінку майна в Україні?

3 У яких випадках виникає необхідність оцінки об'єктів нерухомості?

4 За допомогою яких методів можна виконати оцінку вартості підприємства як діючого?

5 За допомогою яких методів можна виконати оцінку вартості підприємства в процесі банкрутства – ліквідаційної вартості?

6 Назвіть найбільш характерні особливості концепції оцінки підприємства як діючого.

7 Перерахуйте особливості визначення ліквідаційної вартості.

8 Який підхід є як найбільш прийнятним для оцінки підприємства як діючого?

9 Як оцінити вартість підприємства з метою інвестування?

10 Як оцінити вартість підприємства з метою реструктуризації?

11 Назвіть методи, які використовуються для оцінки підприємства з метою інвестування та з метою реструктуризації.

Питання до самостійного вивчення

- 1 Вибір підходів і методів оцінки в залежності від цілі оцінки і виду бізнесу.
- 2 Особливості оцінки діючого бізнесу для продажу, для застави і для страхування.
- 3 Необхідність застосування дохідного, витратного і порівняльного підходів в процесі оцінки в комплексі, обумовлена діючим українським законодавством.

Тести

1 Положення (національні стандарти) оцінки майна містять:

- а) визначення, принципи оцінки; методичні підходи та особливості проведення оцінки відповідного майна залежно від мети оцінки;
- б) вимоги до змісту звіту про оцінку майна та порядок його рецензування і є обов'язковими до виконання;
- в) а і б.

2 Якщо не зазначається вид вартості, який повинний бути визначений у результаті оцінки, визначається:

- а) ринкова вартість.
- б) ліквідаційна вартість;
- в) відновлювальна вартість.

3 Оцінка згідно з законодавством України проводиться:

- а) спеціалістами, які мають вищу економічну освіту;
- б) спеціалістами, які мають вищу юридичну освіту;
- в) винятково фахівцями, що мають ліцензію Фонду держмайна України.

4 Необхідність оцінки об'єктів нерухомості виникає в наступних випадках:

- а) об'єкт приватизується; продаж об'єкта або його частини іншому власникові; одержання кредиту під заставу об'єкта;
- б) страхування нерухомого майна; передача об'єкта або його частини в оренду; переоцінка основних фондів;
- в) передача вартості об'єкта або частини в статутний фонд створюваного спільного підприємства або акціонерного товариства; розроблення інвестиційного проекту.

г) усе вищеперераховане.

5 Експертна оцінка об'єкта нерухомості відображає:

- а) реальну ціну, за яку оцінений об'єкт повинен бути проданий (придбаний);
- б) прогнозну, найбільш вірогідну ціну об'єкта;
- в) найбільшу можливу вартість об'єкта.

6 Висновок про оцінку обов'язково повинен містити:

- а) відомості про найменування замовника оцінки; найменування виконавця оцінки; підстави проведення оцінки;
- б) найменування об'єкта оцінки, його адреса; опис об'єкта; мету оцінки;
- в) на яку дату або період визначається оцінка; вимога замовника з точності розрахунків; особливі вимоги й умови оцінки; обсяг вибірки; кінцевий результат оцінки, підпис виконавця оцінки;
- г) усе вищеперераховане.

7 Найбільш характерні особливості концепції оцінки підприємства як діючого:

- а) визначення вартості підприємства для конкретного користувача (власника підприємства), що відображає її неринковий характер;
- б) оцінка підприємства, що продовжує діяти і має сприятливі перспективи розвитку зі збереженням існуючого використання активів;
- в) визначення вартості підприємства шляхом капіталізації його доходу (прибутку); загальний показник вартості при цьому можна розподілити за складовими частинами відповідно до їх внеску в ціле;
- г) усе вищеперераховане.

8 Найбільш підходящим підходом для оцінки підприємства як діючого є:

- а) витратний підхід;
- б) дохідний підхід;
- в) порівняльний підхід.

9 Ліквідаційна вартість підрозділяється на види:

- а) упорядкована; примусова;
- б) примусова; ліквідаційна вартість припинення існування активів підприємства;
- в) а і б.

Змістовий модуль 14. Розвиток підприємства: зміст, сучасні концепції та передумови

Перелік основних питань теми

- 1 Сутність і види розвитку підприємства.
- 2 Технічний та організаційний розвиток підприємства.
- 3 Сучасні тенденції розвитку підприємств.

Література:

- законодавча [1, 9];
- основна [1 – 8, 35 - 39];
- додаткова [1, 3, 48, 49].

Питання до самоконтролю

- 1 Охарактеризуйте декілька поглядів на сутність терміну “розвиток”.
- 2 Наведіть класифікацію основних ознак розвитку підприємства.
- 3 Розкрийте сутність технічного та організаційного розвитку підприємства та їх планування.
- 4 Наведіть основні показники технологічного рівня підприємства.
- 5 Розкрийте зміст плану технічного розвитку та організації виробництва, принципи та етапи планування організаційного та технічного розвитку.
- 6 Охарактеризуйте сутність і відмінність понять „розвиток” і „зростання”.
- 7 Назвіть та розкрийте види зростання.
- 8 „Еволюційна” та „революційна” моделі розвитку на підприємстві: сутність відмінності.
- 9 Розкрийте концепції організаційного розвитку підприємства через зміну його структури.
- 10 Охарактеризуйте сучасні напрямки модифікації підприємств

та структур управління. Назвіть основні варіанти розвитку підприємства.

Питання до самостійного вивчення

- 1 Види розвитку залізничного транспорту на його еволюційному шляху.
- 2 Сучасні концепції організаційного розвитку корпорацій.
- 3 Види зростання українських підприємств на сучасному етапі.

Тести

1 Розвиток підприємства — це:

- а) зростання обсягів випуску і реалізації продукції;
- б) процес нарощування виробничих потужностей і забезпеченості підприємства кваліфікованими кадрами;
- в) процес сукупних змін у соціально-економічній системі підприємства, який спрямований на його перехід в новий якісно-кількісний стан у часі під впливом факторів внутрішнього й зовнішнього середовища.

2 Вид розвитку, джерело якого знаходиться усередині самого підприємства, називається:

- а) ендогенним;
- б) екстенсивним;
- в) екзогенним.

3 Форма розвитку, яка характеризується поступовими кількісними і якісними змінами – це:

- а) зовнішній;
- б) революційний;
- в) еволюційний.

4 Залежно від рівня невизначеності процесів виділяють типи розвитку:

- а) елементний та інтегральний;
- б) простий та розширений;
- в) прогнозований (достовірний) та випадковий.

5 Залежно від можливості управління змінами виділяють типи розвитку:

- а) простий та розширений;
- б) керований та спонтанний;
- в) рівномірний та нерівномірний.

6 Чи може підприємство розвиватися без кількісного росту?

- а) так;
- б) ні;
- в) тільки в особливих умовах.

7 Технічний розвиток виробництва – це:

- а) процес оновлення основних виробничих фондів підприємства;
- б) процес визначення цілей та пріоритетів у формуванні виробничих потужностей підприємства;
- в) процес формування та вдосконалення техніко-технологічної бази підприємств, що має бути постійно зорієнтованим на кінцеві результати його виробничо-господарської, комерційної чи іншої діяльності.

8 Організаційний розвиток – це:

- а) будь-які зміни у організації виробництва і праці на підприємстві;
- б) процес використання організаційних факторів розвитку та підвищення ефективності виробництва та управління, який виявляється у вдосконаленні існуючих та застосуванні нових методів і форм організації виробництва, праці та елементів господарського механізму;
- в) процес формування організаційних факторів розвитку підприємства.

9 Який вид розвитку підприємства є визначальним чинником розвитку підприємств, його змістом, визначає його динамічну основу?

- а) екстенсивний;
- б) технічний;
- в) організаційний.

10 Основними варіантами розвитку підприємства є:

а) відокремлення, передача видів діяльності, не забезпечених ресурсами, іншим виконавцям на договірній основі, через продаж або виділення активів.

б) злиття, поглинання інших господарюючих суб'єктів з метою збільшення ресурсів та виходу на нові ресурсні ринки та ринки збуту;

в) перерозподіл внутрішніх ресурсів, зосередження їх на пріоритетних напрямках діяльності;

г) припинення здійснення неефективних напрямків діяльності, не забезпечених ресурсами; внутрішнє зростання за рахунок використання власних ресурсів;

д) усе вищеперераховане.

Змістовий модуль 15. Методичні підходи до визначення резервів розвитку підприємств та його потенціалу

Перелік основних питань теми

1 Застосування формальних моделей при формуванні стратегічних альтернатив і виборі конкретної стратегії розвитку підприємства.

2 Застосування матричних методів для розроблення стратегії підприємства.

3 Матрична модель вибору стратегій розвитку підприємства.

Література:

- законодавча [1, 9];
- основна [35 - 43];
- додаткова [1, 3, 48 - 50].

Питання до самоконтролю

1 Назвіть методи стратегічного аналізу, які застосовуються для стратегічного аналізу макрооточення підприємства, без-

посереднього оточення (галузі і конкуренції), організації, продукту, стратегічного фінансового аналізу, стратегічного інвестиційного аналізу, аналізу стратегії та прийняття стратегічних рішень.

2 Охарактеризуйте застосування матричних методів для розроблення стратегії підприємства.

3 Розкрийте сутність матричної моделі.

4 Назвіть головні переваги та недоліки матричних методів.

5 Розкрийте сутність матричної моделі вибору стратегій розвитку підприємства.

6 Розкрийте сутність понять „стратегія підприємства” і „стратегія розвитку підприємства”.

7 Розкрийте сутність понять стратегічної позиції та позиціонування.

8 Охарактеризуйте матричний підхід до визначення стратегічної позиції підприємства, який базується на таких параметрах, як рівень розвитку стратегічного потенціалу і вплив зовнішнього середовища підприємства та його недоліки.

9 Наведіть нову матричну модель вибору стратегій розвитку підприємства, охарактеризуйте дев'ять квадрантів та можливостей реалізації стратегії розвитку підприємства у кожному з них.

Питання до самостійного вивчення

1 Закордонні матричні моделі, які застосовуються для вибору стратегій розвитку підприємства.

2 Особливості виявлення резервів розвитку підприємств залізничного транспорту.

3 Особливості виявлення резервів розвитку підприємств промисловості.

Тести

1 Такі методи стратегічного аналізу, як SWOT-аналіз, PIMS-аналіз, аналіз життєвого циклу організації; матриця BCG, відносяться до групи методів:

- а) стратегічного аналізу безпосереднього оточення (галузі і конкуренції);
- б) стратегічного аналізу організації;
- в) стратегічного аналізу продукту.

2 Головними перевагами матричних методів є:

- а) можливість логічного структурування й наочного відбиття стратегічних проблем підприємства,
- б) відносна простота подання результатів, акцент на якісних сторонах аналізу;
- в) а і б.

3 Головний недолік матричних методів полягає

- а) у тому, що вони не дозволяють узагальнити результати стратегічного аналізу й надати їх у зручній для використання формі;
- б) у тому, що вони не дозволяють встановити стратегічні пріоритети діяльності підприємства;
- в) у використанні даних про поточний стан бізнесу, які не завжди можна екстраполювати в майбутнє.

4 Чи необхідно адаптувати існуючі матричні методи до сучасних українських умов конкурентного середовища?

- а) так;
- б) ні.

5 Стратегія розвитку підприємства – це:

- а) те саме, що корпоративна стратегія;
- б) стратегія, спрямована на виживання підприємства;
- в) стратегія, яка спрямована на досягнення цілей його розвитку.

6 Згідно з новою матричною моделлю вибору стратегій розвитку підприємства, стратегії розвитку можуть бути реалізовані лише при рівні розвитку підприємства та при рівні сприятливості зовнішнього середовища:

- а) нижче середнього;

- б) високому;
- в) не нижче середнього.

Список літератури

Законодавча база

1 Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV (зі змінами та доповненнями). [Текст] // Господарський кодекс України: Офіційне видання. – К.: Аттіка, 2004 р.

2 Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні [Текст]: закон України від 12 липня 2001 р. № 2658-III.

3 Загальні засади оцінки майна і майнових прав [Текст]: національний стандарт №1, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р. №1440.

4 Оцінка нерухомого майна [Текст]: національний стандарт №2, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2004 р. №1442.

5 Методика оцінки вартості майна, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України №1891 від 10 грудня 2003 р. [Текст] // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2004. – №2. – С.22 – 44.

6 Про експертну грошову оцінку земельних ділянок [Текст]: постанова Кабінету Міністрів України №1531 від 11 жовтня 2002 р.

7 Закон України „Про оцінку земель” від 11 грудня 2003 р. №1378.

8 Про затвердження Методики товарознавчої експертизи та оцінки дорожніх транспортних засобів [Текст]: спільний наказ ФДМУ та Міністерства юстиції України №142/5/2092 (№1074/8395) від 14.11.2003 р.

9 Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом [Текст]: закон України від 30.06.1999 р. № 784-XIV (із змінами та доповненнями) [Текст].

10 Про затвердження методики вартості майна [Текст]: постанова Кабінету Міністрів України від 10.12.2003. №1891 [Текст] // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2004. – №2. – С.22 – 44.

11 Про оплату праці [Текст]: закон України від 24 березня 1995 року (зі змінами і доповненнями) [Текст] // Збірник законів України про працю / упоряд. Н.Б. Болотіна. – К.: Знання, 2006. – 349 с.

Основна

1 Дикань, В.Л. Экономика предприятия [Текст]: учеб. для вузов / В.Л. Дикань, И.М. Писаревский. – Харьков: ООО «Олант», 2002. – 224 с.

2 Дикань, В.Л. Реформирование экономики Украины и конкурентоустойчивость предприятий [Текст]: монография / В.Л. Дикань. – Харьков: Основа, 1997. – 345 с.

3 Конспект лекцій з дисципліни „Управління потенціалом підприємства” для студентів спеціальності „Економіка підприємства”. Освітня програма – магістр [Текст]: у 3 ч. – Харків: УкрДАЗТ, 2004.

4 Федонін, О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка [Текст]: навч. посібник / О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк. – К.: КНБУ, 2003. – 316 с.

5 Лапин, Е.В. Экономический потенциал предприятия [Текст] / Е.В. Лапин – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002. – 309 с.

6 Лапин, Е.В. Оценка экономического потенциала предприятия [Текст]: монография / Е.В. Лапин. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2004. – 360 с.

7 Краснокутська, Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка [Текст]: навч. посібник / Н.С. Краснокутська – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.

8 Гавва, В.Н. Потенціал підприємства: формування та оцінювання [Текст]: навч. посібник / В.Н. Гавва, Е.А. Божко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 224 с.

9 Авдеенко, В.Н. Производственный потенциал промышленного предприятия [Текст] / В.Н. Авдеенко, В.А. Котлов. – М.: Экономика, 19989. – 240 с.

10 Спирин, В.С. Анализ экономического потенциала предприятия [Текст] / В.С. Спирин. – М.: Финансы и статистика, 1994. – 295 с.

11 Иванов, Н.И. Экономические аспекты производственного потенциала: Теория и практика [Текст] / Н.И. Иванов. – Донецк:

Дон. ИЭП НАН Украины, 2000.

12 Донец Ю.Ю. Эффективность использования производственного потенциала [Текст] / Ю.Ю. Донец. – К.: Знання, 1998. – 123 с.

13 Крассовский, В.П. Экономический потенциал: резервы и отдача [Текст] / В.П. Крассовский. – М.: Экономика, 1996. – 348 с.

14 Одегов, Ю.Г. Трудовой потенциал предприятия: пути эффективного использования [Текст] / Ю.Г. Одегов. – Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1991. – Ч.1 – 172 с.

15 Джаин, И.О. Оценка трудового потенциала [Текст]: монография / И.О. Джаин. – Сумы: ИТД "Университетская книга", 2002. – 250 с.

16 Ревуцкий, Л.Д. Потенциал и стоимость предприятия [Текст] / Л.Д. Ревуцкий. – М.: Перспектива, 1997. – 128 с.

17 Терешина, Н.П. Конкурентоспособность железнодорожного транспорта [Текст]: учеб. пособие для вузов ж.-д. транспорта / Н.П. Терешина. – М.: УМК МПС Россия, 2002. – 128 с.

18 Адимбаев, Т.А. Экономический потенциал и эффективность его использования [Текст] / Т.А. Адимбаев. – Алма-Ата: Наука, 1990. – 369 с.

19 Иванов, Н.И. Производственный потенциал: обновление и использование [Текст] / Н.И. Иванов, И.В. Левина, В.А. Микальская [и др.]. – К.: Наук. думка, 1989. – 254 с.

20 Портер, М. Стратегія конкуренції: Пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільського. – К.: Основи, 1997. – 390 с.

21 Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление [Текст] / Р.А. Фатхутдинов. – М.: ИНФРА – М, 2000. – 312 с.

22 Григорьев, В.В., Оценка стоимости предприятий: имущественный подход [Текст] / В.В. Григорьев, И.М. Островкин. – М.: Дело, 1998. – 224 с.

23 Федотова, М.А. Оценка недвижимости и бизнеса [Текст] / М.А. Федотова, Э.А. Уткин. – М.: Тандем; Экмос, 2000. – 352 с.

24 Оценка стоимости предприятия (бизнеса) [Текст]: учеб. пособие / под ред. Н.А. Абдулаева, Н.А. Колайко. – М.: ЭКМОС, 2000. – 352 с.

25 Оценка рыночной стоимости машин и оборудования. Серия „Оценочная деятельность” [Текст]: учеб. пособие. – М.: Дело, 1998. – 240 с.

26 Ковалев, А.П. Оценка стоимости активной части основных фондов [Текст]: учеб. – метод. пособие / А.П. Ковалев. – М.: Финстатинформ, 1997. – 175 с.

27 Герасимчук, В.Г. Стратегічне управління підприємством: графічне моделювання [Текст]: навч. посібник / В.Г. Герасимчук. – К.: КНЕУ, 2000. – 457 с.

28 Волков, Н.Г. Справочник по недвижимости [Текст] / Н.Г. Волков. – М.: ИНФРА – М., 1996.

29 Есипов, В.Е. Оценка бизнеса [Текст] / В.Е. Есипов, Г.А. Маховиков, В.В. Терехова. – С.Пб.: Питер, 2003. – 416 с.

30 Оценка бизнеса [Текст]: учебник / под ред. А.Г.Грязновой, М.А.Федотовой. – М.: Финансы и статистика, 1999.

31 Саприцкий, Э.Б. Как оценить рыночную стоимость машин и оборудования на предприятии [Текст] / Э.Б. Саприцкий. – М.: Центр экономики и маркетинга, 1997.

32 Семенов, Б.А. Методические рекомендации по экспертной оценке рыночной стоимости недвижимости [Текст] / Б.А. Семенов. – Сумы: АО «Акционер», 1996. – 28 с.

33 Теория и методы оценки недвижимости [Текст]: учеб. пособие / под ред. В.Е.Есипова. – С.Пб.: Изд-во СПбГУЭФ, 1998. – 159 с.

34 Риполь-Сарагоси, Ф.Б. Основы оценочной деятельности [Текст]: учеб. пособие / Ф.Б. Риполь-Сарагоси. – М.: «Издательство ПРИОР», 2001. – 240 с.

35 Афанасьев, Н.В. и др. Управление развитием предприятия [Текст] / Н.В. Афанасьев, В.Д. Рогожин, В.И. Рудыка. – Харьков: ИД „ИНЖЕК”, 2003. – 179 с.

36 Запасна, Л.С. Економічна сутність розвитку підприємства [Електронний ресурс] / Л.С. Запасна. – Режим доступу: <http://masters.donntu.edu.ua/2011/iem/bashkevich/library/tez8.htm>

37 Раєвнева, О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі [Текст]: монографія / О.В. Раєвнева. – Харків: ІНЖЕК, 2006. – 493 с.

38 Тридід, О.М. Організаційно-економічний механізм стратегічного розвитку підприємства [Текст]: монографія / О.М. Тридід. – Харків. Вид. ХДЕУ, 2002. – 364 с.

39 Технічний та організаційний розвиток підприємства [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,36/catid,89/id,1026/

40 Гордієнко, П.Л. Стратегічний аналіз [Текст]: навч. посібник / П.Л. Гордієнко, Л.Г. Дідковська, Н.В. Яшкіна. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Алерта, 2008. – 478 с.

41 Стратегія підприємства [Текст]: підручник / Ю.Б. Іванов, О.М. Тищенко, Т.М. Чечетова-Терашвілі, О.В. Ревенко. – Харків: ВД „ІНЖЕК”, 2009. – 560 с.

42 Глиненко, Л.К. Технологія формування корпоративної системи стратегій [Текст] / Л.К. Глиненко // Вісник Хмельницького національного університету. Екон. Серія. – 2008. - №4. – Т.1. – с. 64 – 67.

43 Формирование конкурентной позиции предприятия в условиях кризиса [Текст]: монография / А.Н. Тищенко, Ю.Б. Иванов, Н.А. Кизим. Е.В. Ревенко, Т.М. Чечетова-Терашвили; под общ. ред. А.Н. Тищенко. – Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2007. – 376 с.

Додаткова література

1 Попов, Е.В. Рыночный потенциал предприятия [Текст] / Е.В. Попов. – М.: Экономика, 2002. – 559 с.

2 Дорошенко, Ю.А. Экономический потенциал территории [Текст] / Ю.А. Дорошенко. – С.Пб.: Химия, 1997. – 237 с.

3 Герасимчук, В.Г. Діагностика системи управління підприємством [Текст]: навч. посібник / В.Г. Герасимчук. – К.: ІСДО, 1995. – 120 с.

4 Фигурнов, Э. Производственный потенциал [Текст] / Э. Фигурнов. – М.: Экономика, 1982. – 305 с.

5 Абрамов, А.В. Научно-технический потенциал отрасли [Текст] / А.В. Абрамов. – М.: Экономика. - 104 с.

6 Шевченко, Д.К. Проблемы эффективности использования экономического потенциала [Текст] / Д.К. Шевченко. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 1984.

7 Производственный потенциал: обновление, использование [Текст] / отв. ред. Н.И. Иванов. – К.: АН УССР, Ин-т экономики промышленности, 1989. – 256 с.

8 Олексюк. О.І. Управління потенціалом акціонерних товариств [Текст]: дис. ... канд. екон. наук О.І. Олексюк. – К., 2001. – 189 с.

9 Перегудов, Ф.И. Введение в системный анализ [Текст]:

учеб. пособие для вузов / Ф.И. Перегудов. – М.: Высш. шк., 1989. – 367 с.

10 Беляев, А.А. Систематология организации [Текст]: учебник / под ред. д-ра экон. наук, проф. Э.М.Короткова. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 182 с.

11 Штефанич, Д.А. Методические вопросы оценки пропорциональности производственного потенциала предприятия народного хозяйства [Текст] / Д.А. Штефанич, Ф.И. Стефанов. – 1989. – Вып. 96. – С. 39-42.

12 Фатхутдинов, Р.А. Стратегический менеджмент [Текст]: учеб. пособие / Р.А. Фатхутдинов. – М.: Интел-Синтез, 1997. – 304 с.

13 Юданов, А.Ю. Конкуренция: теория и практика [Текст]: учеб. практич. пособие / А.Ю. Юданов. – 2-е изд. – М. : Гном-Пресс, 1998. – 381 с.

14 Міжнародні стандарти оцінки: принципи, стандарти та правила [Текст] / за ред. О. Драпіковського, І. Іванової. – К.: УКРелс, 1999. – 105 с.

15 Практическое руководство по оценке основных фондов [Текст]. – М.: РОО, 1993. – 42 с.

16 Симененко, Б.А. Приватизація та оцінка міських територій [Текст] / Б.А. Симененко, О.М. Теліженко. – Суми: Мрія-1, 1995. – 250 с.

17 Симененко, Б.А. Теоретические и практические вопросы экспертной оценки [Текст] / Б.А. Симененко. – Сумы: Инициатива, 1998. – 128 с.

18 Саприцкий, Э.Б. Методологии оценки стоимости промышленного оборудования [Текст] / Э.Б. Саприцкий. – М.: Ин-т промышленного развития (Информ Электро), 1966. – 64 с.

19 Оценивание машин и оборудования [Текст] / под ред. Дж. Алико. – М.: Ин-т Экономического Развития Всемирного Банка, 1995. – 118 с.

20 Оценка собственности. Ч.1. Оценка недвижимости [Текст] / под ред. д. э. н., проф. П.Г. Грабового, д. э. н., проф. С.П. Коростелева – М.: МГСУ, 2003. - 180 с.

21 Оценка стоимости предприятий и приватизация [Текст]. – Париж: ОЭСР, 1994. – 52 с.

22 Микерин, Г.И. О движении к единству методологии оце-

ночной деятельности и всего сообщества оценщиков в целом [Электронный ресурс] / Г.И. Микерин – Режим доступа: //http://www.valnet.ru/m7-268.phtml

23 Лебідь, Н. Оцінка будівель та споруд [Електронний ресурс] / Н. Лебідь. – Режим доступу: //http://www.geomatica.kiev.ua/training/PlanValTax/chapter104.html

24 Румянцев, Ф.П., Оценка земли: [Электронный ресурс] учеб. пособие Ф.П. Румянцев, Д.В. Хавин, В.В. Бобылев, В.В. Ноздрин. – Нижний Новгород, 2003. – Режим доступа: //http://eur.ru/Documents/2004-03-29/29082.asp

25 Павловец, В. Этапы процесса оценки стоимости бизнеса [Электронный ресурс] / В. Павловец. – Режим доступа //http://www.alti.ru/investor39.html

26 Балабанов, В. С. Оценка стоимости фирмы [Электронный ресурс] / В.С. Балабанов – Режим доступа //http://www.cfin.ru/appraisal/business/intro/company_value.shtml

27 Карев, В.П. Оценка бизнеса доходным подходом – констатация факта или прогнозное планирование? [Электронный ресурс] / В.П. Карев. – Режим доступа – //http://www.appraiser.ru/info/method/index.htm#n5

28 Смоляк, С.А. Об усреднении цен и точности оценок стоимости имущества [Электронный ресурс] / С.А. Смоляк. – Режим доступа. – // http://www.appraiser.ru/info/method/index.htm

29 Андрианов, Ю.В. Систематизация методов расчета при оценке машин и оборудования [Электронный ресурс] / Ю.В. Андрианов, А.В. Юдин. – Режим доступа //http://www.valnet.ru/m7-157.phtml

30 Андрианов, Ю.В. Параметрическое обеспечение косвенных методов оценки машин и оборудования в рамках сравнительного подхода [Электронный ресурс] / Ю.В. Андрианов, А.В. Юдин. – Режим доступа //http://www.valnet.ru/m7-164.phtml

31 Коростелев, С.П. Проблемные вопросы оценки и оценочной деятельности на современном этапе развития рыночной экономики [Электронный ресурс] / С.П. Коростелев. – Режим доступа //http://www.valnet.ru/m7.phtml?p=88.

32 Вимушений продаж майна: проблеми експертної оцінки [Електронний ресурс]. – Режим доступу //http://www.e-service.com.ua/stat/st6.shtml

33 Тришин, В.Н. Метод экспресс-оценки для крупного

предприятия [Электронный ресурс] / В.Н. Тришин, М.В. Шатров. – Режим доступа //<http://www.trishin.ru/zametnew.html>

34 Салун, В. Как правильно выбрать ставку дисконта [Электронный ресурс] / В. Салун. – Режим доступа //<http://www.rcb.ru/archive/printrcb.asp?aid=388>

35 Меліхова, Т.Л., Оцінка землі та нерухомості [Електронний ресурс]: конспект лекцій для студентів заочної форми навчання спеціальності 6.050100 “Економіка підприємства”. – Режим доступу
// rstu.rv.ua/metods/nmu/fekp/k067213.doc

36 Методические рекомендации по оценке интеллектуальной собственности [Электронный ресурс] / Ю. Гавриленко, А. Галстян, К. Калтахчян, Ваге Тер-Маргарян. – Режим доступа //http://www.labrate.ru/labrate_methodics.htm

37 Дворнік, В.В. Щодо методології використання поправок при визначенні вартості будівель та споруд витратним методом [Електронний ресурс] / В.В. Дворнік, В.Ф. Чуб, І.О. Шапашнікова. – //www.ndiasb.kiev.ua/DyWP/bindata/_0000317_path.doc

38 Сивец, С. Оценка собственности в Украине в переходный период [Электронный ресурс] / С.Сивец, Л. Баширова. – Режим доступа //<http://www.binfo.zp.ua/articles/02.shtml>

39 Сивец, С. Кто производит экспертную оценку имущества и как выбрать оценочную фирму [Электронный ресурс] / С. Сивец, Л. Баширова. – Режим доступа //<http://www.binfo.zp.ua/articles/03.shtml>

40 Сивец, С. Как должна проводиться экспертная оценка недвижимости. Рекомендации для заказчика [Электронный ресурс] / С. Сивец, Л. Баширова. – Режим доступа //<http://www.binfo.zp.ua/articles/05.shtml>

41 Сивец, С. Справедливая стоимость активов и экспертная оценка [Электронный ресурс] / С. Сивец, Л. Баширова. – Режим доступа //<http://www.binfo.zp.ua/articles/04.shtml>

42 Сивец, С. Международные стандарты оценки 2000 — результат глобальной гармонизации [Электронный ресурс] / С. Сивец. – Режим доступа //<http://www.binfo.zp.ua/articles/11.shtml>

43 Сивец, С. Как сдать «экзамен совести», или О проблеме согласования результатов оценки (доклад на международной конференции «Актуальные вопросы оценки бизнеса и имущественных прав» 25-27 сентября 2003 г —, г. Алушта [Электронный ресурс] / С. Сивец. – Режим доступа //<http://www.binfo.zp.ua/articles/22.shtml>

44 Оценка стоимости бизнеса [Электронный ресурс] Портал дистанционного консультирования малого предпринимательства: – Режим доступа // [<http://www.dist-cons.ru/modules/BusValue/index.html>], 1.03.2003

45 Татарова, А.В. Оценка недвижимости и управление собственностью [Электронный ресурс]: учеб. пособие / А.В. Татарова. – Режим доступа // <http://www.aup.ru/books/m90/>

46 Балацкий, О.Ф. Теоретические проблемы оценки экономического потенциала региона, компании, предприятия [Электронный ресурс] / О.Ф. Балацкий. – Режим доступа // <http://visnyk.sumdu.edu.ua/ua/arhiv/2004.html>

47 Лапин, Е.В. Оценка экономического потенциала предприятия и механизм ее реализации [Электронный ресурс] / Е.В. Лапин. – Режим доступа // <http://visnyk.sumdu.edu.ua/ua/arhiv/2004.html>

48 Забродский, В.А., Развитие крупномасштабных экономико-производственных систем [Текст] / В.А. Забродский, Н.А. Кизим. – Харьков: Бизнес Информ, 2000. – 72 с.

49 Бондар, Н.М. Сучасні тенденції розвитку підприємств [Електронний ресурс] / Н.М. Бондар. – Режим доступу: <http://business-consultant.com.ua/publicaciiub101.html>

50 Тищенко, А.Н. Механизм формирования стратегии развития машиностроительных предприятий [Текст] / А.Н. Тищенко, Е.В. Ревенко // Бизнес Информ. – 2006. - №3. – С. 41 – 49.

